

Netwerk tegen Armoede
Vooruitgangstraat 323 bus 6 - 1030 Brussel / tel. 02-204 06 50 / fax : 02-204 06 59
info@netwerktegenarmoede.be / www.netwerktegenarmoede.be

VAPA-evaluatie 2015 - 2019

I. Inleiding

Het Netwerk tegen Armoede was actief betrokken bij de totstandkoming van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2015-2019. Wij gaven via verschillende kanalen advies en input. Ook bij de bijsturing van het VAPA in 2017 gaven wij een advies¹.

Het Netwerk tegen Armoede heeft meermaals herhaald dat meer focus en meer clustering van de acties en doelstellingen in het VAPA absoluut noodzakelijk is. Ook staan er te weinig acties in het VAPA opgenomen die echt een verschil kunnen maken om armoede te doen dalen. We verwezen daarbij sterk naar de nieuwe bevoegdheden en de ambitie in het regeerakkoord dat die volop voor armoedebestrijding zouden ingezet worden. Bovendien gingen veel acties over participatie binnen een bepaald grondrecht, maar niet over hoe dit grondrecht nu concreet beter toegankelijk gemaakt kan worden voor mensen in armoede. Algemeen stelden we vast dat duidelijke doelstellingen, metingen, evaluaties en budgetten al te vaak afwezig blijven in de actiefiches. Met de armoedecijfers en de ervaringen van mensen in armoede in het achterhoofd verwachtten wij een duidelijke versnelling (extra budget in structureel beleid, geen nieuwe projecten) op één of meerdere terreinen. Het is jammer dat de bijsturing van het VAPA weinig rekening hield met deze input die tijdens en na de totstandkoming gegeven werd. Nu het VAPA 2015-2019 bijna ten einde loopt, maken wij nog een laatste evaluatie. We bouwen verder op bovengenoemde adviezen en volgen hierbij het doelstellingenkader van het Vlaams Actieplan.² Vanuit de verschillende beleidsdomeinen kunnen we een aantal grote lijnen trekken:

- De Vlaamse regering zou de nieuwe Vlaamse bevoegdheden na de zesde staatshervorming maximaal gebruiken als hefboom in het armoedebeleid. De regering heeft deze ambities niet kunnen waarmaken. De hervorming van de kinderbijslag is bijvoorbeeld een gemiste kans. Wij vragen om een hogere toeslag. Ook wat wonen betreft is er nog werk aan de winkel. De betaalbaarheid en de kwaliteit van de private huurmarkt zijn nog steeds ondermaats én nog te veel mensen staan op de wachtlijst voor een sociale woning.
- Wat de betrokkenheid van mensen in armoede in het beleidsproces betreft, zien wij in het algemeen dat die veel te laat komt. Bij de armoedetoetsen liggen de grote lijnen al vast en zijn de grote beslissingen vaak al genomen. Mensen in armoede kunnen vaak slechts in de kantlijn aanpassingen voorstellen. In sommige dossiers ontbreekt de wetenschappelijk input,

¹ Voor het advies bij bijsturing in 2017, zie: <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1374005>

² We baseren ons hier op de doelstellingen en bijbehorende actiefiches uit de versie van het overzicht bij de voortgangsrapportage van maart 2017.

in andere dossiers ontbreekt vaak de nodige tijd en ruimte om een degelijk proces te kunnen doorlopen met mensen in armoede. Ook de nodige budgetten voor ervaringskennis en wetenschappelijke input ontbraken dikwijls. Wanneer mensen in armoede van bij aanvang betrokken worden en hun stem effectief gehoord wordt, zal dit leiden tot een meer effectief armoedebestrijdingsbeleid.

- Wij merken op dat de regierol steeds meer bij lokale besturen en lokale actoren komt te liggen. Verschillende dossiers op vlak van bijvoorbeeld lokaal sociaal beleid, onderwijs, cultuur en mobiliteit illustreren dit (bv. Lokale netwerken vrijetijdsparticipatie en UiTPAS, centraal aanmelden binnen onderwijs, vervoerregio's binnen basisbereikbaarheid, etc). Met de integratie van het OCMW in de gemeentebesturen, de afslanking van de provincies en de inkanteling van subsidiestromen in het gemeentefonds wordt een zeer grote verantwoordelijkheid rond armoedebestrijding bij de gemeentebesturen gelegd. Wij vragen dat de Vlaamse overheid de controle op de regierol bewaakt en de uitrol en aanpak op lokaal niveau en de effecten op mensen in armoede voldoende opvolgt en indien nodig bijstuurt.
- In deze regeerperiode kregen heel wat nieuwe concepten vorm. Denk maar aan het geïntegreerd breed onthaal binnen het decreet lokaal sociaal beleid, of de inkanteling van de OCMW's binnen het decreet lokaal bestuur of nog het concept rond basisbereikbaarheid. Het is voorlopig koffiedik kijken hoe deze nieuwe concepten lokaal en in de praktijk vorm zullen krijgen en wat de effecten zullen zijn op de grondrechten van mensen in armoede. Daarnaast blijven we ons afvragen hoe een aantal van deze verschillende concepten zich tot elkaar zullen verhouden, bijvoorbeeld geïntegreerd breed onthaal, eerstelijnsgezondheidszorg, de Huizen van het Kind, de loketfunctie in VSB, de loketfunctie kinderbijslag, eerstelijns juridische hulpverlening, etc.
- Er gaat nog steeds te veel aandacht naar informatie en projecten binnen het VAPA. Wij herhalen dat informatie onvoldoende is om effectief het verschil te maken voor mensen in armoede. Projecten zoals 1-euromaaltijden kunnen geen deel uitmaken van een structureel beleid.
- Er is onvoldoende vooruitgang geboekt in de proactieve of automatische toekenning van rechten. Hoewel er in bepaalde dossiers positieve stappen gezet zijn (bv. schooltoelagen), zien wij een tendens naar toenemende conditionalisering en selectiviteit. Die tendens werpt extra drempels op voor mensen in armoede om hun rechten op te nemen. De hervormde kinderbijslag zal bijvoorbeeld mogelijk leiden tot een toenemende non take-up. In de huurpremie zijn geen stappen gezet richting automatische toekenning.
- Wij maken ons zorgen over bepaalde doelgroepen die uit de boot (dreigen te) vallen. Binnen de Vlaamse Sociale Bescherming pleitten we bijvoorbeeld herhaaldelijk voor een verdere uitrol van BOB naar personen met een lichte of matige beperking/gezondheidsproblemen met nog een zekere zelfredzaamheid. Binnen het beleidsdomein werk en sociale economie lopen bijvoorbeeld mensen die doorstromen van de sociale naar de reguliere economie verschillende tewerkstellingsmaatregelen mis. Binnen

het HPAO werd heel wat werk verricht rond sociale correcties. Het is onduidelijk wat er nu met dat werk zal gebeuren. Wij pleiten voor een uitbreiding van de doelgroepen voor sociale correcties binnen verschillende dossiers.

In deze laatste evaluatie bespreken we de volgende beleidsdomeinen in detail:

- II. Armoedebeleid: p.4
- III. Welzijn, volksgezondheid en gezin: p. 8
- IV. Wonen, energie en water: p. 13
- V. Onderwijs: p. 19
- VI. Mobiliteit: p. 23
- VII. Binnenlands bestuur, inburgering en integratie: p.25
- VIII. Cultuur, jeugd, sport en e-inclusie: p. 27
- IX. Werk en sociale economie: p. 33

Wij hopen dat deze evaluatie zal meegenomen worden bij de totstandkoming van het volgende VAPA. Mensen in armoede beschikken over de nodige expertise en ervaring om hierover input te geven. Wij zijn dan ook meer dan bereid hier verder de dialoog over aan te gaan. Wij roepen de Vlaamse regering op om werk te maken van een effectief en structureel armoedebestrijdingsbeleid en daar mensen in armoede volop bij te betrekken.

II. Armoedebeleid

Hieronder evalueren wij kort het VAPA met betrekking tot het armoedebeleid. We bouwen verder op bovengenoemde adviezen en volgen hierbij het doelstellingenkader van het Vlaams Actieplan³. Wij beperken ons tot een aantal doelstellingen en acties die volgens ons binnen het armoedebeleid het verschil kunnen maken.

Doelstelling 1: De Vlaamse regering zal waar mogelijk werken met automatische toekenning van rechten. Indien dit niet mogelijk is, zet ze in op een administratieve vereenvoudiging om rechten op te nemen.

Actie 03_04_02 kadert in deze doelstelling. Als coördinerend minister is er een belangrijke rol weggelegd om deze automatisering te monitoren over de beleidsdomeinen heen en bij te sturen waar nodig of mogelijk. Er werd een inventaris opgemaakt voor de automatische toekenning van rechten. Tevens werd aan de werkgroep sociale correcties gevraagd om te bekijken hoe het MAGDA-principe in de praktijk kan worden ingezet. Dat werk is nog lopende. Hoewel er in bepaalde concrete dossiers vooruitgang geboekt is (bvb. schooltoelagen), zien wij een tendens naar toenemende conditionalisering. Die tendens werpt extra drempels op voor mensen in armoede om hun rechten op te nemen. De hervormde kinderbijslag zal bijvoorbeeld mogelijks leiden tot een toenemende non take-up. Tevens blijven wij signalen horen van mensen in armoede over ingewikkelde administratieve procedures en het moeten aanvoeren van bewijslast voor gegevens die via de Kruispuntbank beschikbaar zijn.

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toets actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

(Actiefiches 00_04_03 en 00_04_04)

Deze Vlaamse Regering zou extra inzetten op de armoedetoets. Echter de nodige budgetten voor wetenschappelijke onderzoek en ervaringskennis ontbraken nog al te vaak en moesten door elke vakminister voorzien worden. Wij zien dan ook grote verschillen bij de uitvoering van de verschillende armoedetoetsen. In sommige dossiers ontbreekt de wetenschappelijk input, in andere dossiers ontbreekt vaak de nodige tijd en ruimte om een degelijk proces te kunnen doorlopen met mensen in armoede. Wij merken op dat vooraleer wij betrokken worden, de grote beleidskeuzes- en lijnen al vastliggen en gemaakt zijn.

Wij vroegen dat de coördinerend minister voldoende zou toezien op het invullen van de randvoorwaarden om de armoedetoetsen in de betreffende vakgebieden kwalitatief te kunnen uitvoeren. Een werkgroep binnen het HPAO werkte een participatief kader uit. De principes uit dat kader zouden worden toegevoegd aan een nota inzake de organisatie van het VPAO. Van een echt gecoördineerd beleid was er echter geen sprake.

³ We baseren ons hier op de doelstellingen en bijbehorende actiefiches uit de versie van het overzicht bij de voortgangsrapportage van maart 2017.

Doelstelling 4: De Vlaamse overheid waakt over een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming over armoede en zorgt voor een breed maatschappelijk draagvlak voor het thema.

Het belang van vorming en sensibilisering kan niet onderschat worden. Actie 00_04_08 spreekt van het belang van vorming binnen de Vlaamse overheid. Het is belangrijk het vormingsaanbod geclusterd en gecoördineerd aan te pakken. Binnen het HPAO werd een overzicht van vormingen van verschillende vormingsaanbieders opgesteld en aan de minister bezorgd. Naast deze oplistijng is van echte clustering of coördinatie echter nog geen sprake. Het is ook onduidelijk wat er verder met deze oplistijng zal gebeuren. Op deze actiefiche werd geen budget voorzien, dit is uiteraard noodzakelijk bij het aanbieden van vorming/ sensibilisering.

Doelstelling 5 : De Vlaamse overheid stimuleert en ondersteunt het opbouwen van zowel formele als informele netwerken voor personen in armoede.

Actie 01_04_03 kadert in deze doelstelling. Er werd een onderzoek opgeleverd omtrent de persoonlijke netwerkversterking van mensen in armoede. Vanuit de bevindingen van dit onderzoek werd een projectoproep 'informele netwerken' gelanceerd. Het Netwerk tegen armoede gaf feedback op het onderzoek en plaatste een aantal kritische kanttekeningen bij de verschillende werkmodellen. Veel werkmodellen gaan bijvoorbeeld uit van vrijwilligers of het eigen netwerk van mensen in armoede en dit terwijl het eigen netwerk vaak beschadigd is en het werken met vrijwilligers geenszins een vervanging mag betekenen van werken met professionals. Netwerkversterking an sich is bovendien geen middel om de armoede te bestrijden.

Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn of haar verantwoordelijkheden.

In deze doelstelling kaderen actie 10_04_01 en 10_04_02 rond gezonde en betaalbare maaltijden voor gezinnen en sociaal aan de slag rond voedseloverschotten. Het Netwerk tegen Armoede herhaalt dat projecten rond 1-euromaaltijden of het herverdelen van voedseloverschotten niet thuishoren in een structureel armoedebeleid. Zulke projecten zullen geen enkel gezin uit de armoede halen. Daarnaast blijkt de impact van de 1-euromaaltijden erg gering: amper een fractie van de beoogde doelgroep wordt bereikt.

Doelstelling 10: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van verbeteren van de inkomenssituatie van gezinnen met jonge kinderen.

Actie 00_01_03 over sociale correcties kadert in deze doelstelling, zie ook doelstelling 12.

Doelstelling 11 : De Vlaamse regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders en heeft hierbij oog voor de binnenkant van armoede

(oa. Actiefiches 04_04_01 en 04_04_02)

We herhalen onze bezorgdheid over het feit dat de projecten rond perinatale coaching en groeitrajecten voor aanstaande ouders vanuit het perspectief van mensen in armoede onvoldoende

matchen met andere plannen met de Huizen van het Kind, het Geïntegreerd Breed Onthaal, de eerstelijnszorg, de gezondheidsconferentie,...

Doelstelling 12 : De Vlaamse regering engageert zich om vanuit de gemeenschappelijke visie op armoedebestrijding effectieve maatregelen te nemen ter voorkoming en bestrijding van armoede in Vlaanderen.

Actie 00_01_03 over sociale correcties kadert in deze doelstelling. Als coördinerend minister armoedebestrijding zijn de sociale correcties een belangrijk wapen om de voorziene besparingen in het regeerakkoord (energie, water, kinderbijslag, ...) voor maatschappelijk kwetsbare groepen enigszins draaglijk te maken en het beperkte inkomen te vrijwaren. Een werkgroep binnen het HPAO stelde een advies op rond de vormgeving van sociale correcties. De voormalige studiedienst van de Vlaamse regering maakte een inventaris op van sociale correcties en sociale maatregelen. De input werd verwerkt in een nota aan de Vlaamse regering. Het is onduidelijk wat er nu met het gedane werk zal gebeuren. In ieder geval merken wij in bepaalde dossiers een tendens naar meer selectiviteit en blijven we pleiten voor de uitbreiding van de doelgroepen in vele dossiers, bijvoorbeeld sociaal tarief voor water voor alle rechthebbenden op Verhoogde Tegemoetkoming of een verhoging van de sociale correcties zoals hogere toeslagen in de kinderbijslag, etc.

Doelstelling 15 : De Vlaamse regering zet in op een nauwe samenwerking en netwerking op alle niveaus en binnen alle sectoren.

Actie 00_04_10 kadert in deze doelstelling. De middelen voor kinderarmoede werden overgeheveld naar het Gemeentefonds, zonder een oormerking. Bij het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing loopt een onderzoek naar de gevolgen van deze operatie, maar de resultaten zullen pas in 2020 bekend zijn. Wij vrezen alleszins dat als lokale besturen keuzes moeten maken in budgettair krappe tijden dat het wegvallen van de oormerking kan leiden tot het minder investeren in armoedebeleid.

Doelstelling 17: De Vlaamse Regering voert een efficiënt en onderbouwd beleid inzake kennisverwerving van de armoedeproblematiek.

(Actiefiche actie 00_04_13)

De uitbouw van het VLAS-steunpunt was gedurende de voorbije jaren een absolute meerwaarde in het onderzoek naar armoede. De verschillende onderzoeksinstellingen werkten samen aan projecten. Er kon gedurende langere tijd op onderzoeksporen worden ingezet en daar waar opportuun kon structureel worden samengewerkt met andere steunpunten. De ervaring van mensen in armoede werd meegenomen in de onderzoeksprojecten op verschillende manieren. Het Netwerk tegen Armoede betreft dus ten zeerste dat de samenwerking met VLAS niet werd verlengd.

Besluit

De rol van een geïntegreerd, volgehouden en doorgedreven beleid inzake armoedebestrijding kan niet onderschat worden. Hiertoe had minister Homans enkele sterke sleutels in handen : de coördinatie van de sociale correcties op de verschillende beleidsdomeinen, de coördinatie van de

automatische toekenning van rechten over de beleidsdomeinen heen, het toezicht op het kwalitatief uitvoeren van de armoedetoets, het clusteren van versnipperde fiches over verschillende beleidsdomeinen, het borgen en valideren van kennis en expertise omtrent armoede via onderzoek, en tot slot het toezicht op de verschillende beleidsdomeinen van het uitvoeren van het regeerakkoord waar duidelijk wordt gesteld dat de bevoegdheden van de zesde staatshervorming maximaal armoedebestrijdend moeten worden ingezet.

Wij zien echter dat in de acties die volgens ons echt het verschil zouden kunnen maken voor mensen in armoede veel te weinig vooruitgang is geboekt. Van een gecoördineerd en structureel armoedebestrijdingsbeleid was amper sprake. Er werd veel ingezet op projecten, die al te vaak, niet of nauwelijks afgestemd werden met gelijkaardige projecten of trajecten in andere beleidsdomeinen. Bovendien werden de verschillende acties en doelstellingen veel te weinig geclusterd.

Na de zesde staatshervorming zouden verschillende overgehevelde bevoegdheden maximaal armoedebestrijdend worden ingezet. Ook daar zien we echter voornamelijk gemiste kansen. In grote dossiers (bvb. wonen, kinderbijslag) werden de ambities niet waargemaakt.

III. Welzijn, Volksgezondheid en gezin

Hieronder evalueren wij kort het VAPA met betrekking tot het beleid welzijn, volksgezondheid en gezin. We bouwen verder op bovengenoemde adviezen en volgen hierbij het doelstellingenkader van het Vlaams Actieplan⁴. Wij beperken ons tot een aantal doelstellingen en acties die volgens ons binnen deze domeinen het verschil kunnen maken.

Doelstelling 2: De Vlaamse overheid zal mensen proactief informeren over hun rechten en actief toeleiden naar toegankelijke hulp- en dienstverlening

(Actiefiches 02_01_06, 02_06_02, 02_06_05, 02_06_06)

Vanuit mensen in armoede werd al vaker aangegeven dat binnen het kader proactief handelen naast automatische rechtentoekenning ook aan proactieve rechtentoekenning moet gedaan worden. Dit is iets anders dan het proactief informeren van gerechtigden. Op het terrein zien we mensen in armoede die soms al jaren door diverse hulpverleners gezien worden, maar dat bijvoorbeeld het statuut verhoogde tegemoetkoming pas na jaren toegekend wordt. OCMW's, CAW's, diensten maatschappelijk werk en andere spelers op de eerste lijn moeten dus veel meer inzetten op proactieve rechtentoekenning bij cliënten in plaats van op informeren.

Het Netwerk tegen Armoede participeerde aan de stuurgroep Geïntegreerd Breed Onthaal om zo de ervaringskennis van mensen in armoede in te brengen. Zowel vanuit de ervaringskennis als vanuit het wetenschappelijk onderzoek bleek de noodzaak om in te zetten op rechtentoekenning groot. Op basis van het decreet zullen lokale besturen nu zelf aan de slag gaan. We hopen dat bij de lokale vormgeving van GBO men voldoende zal vertrekken vanuit de noden van mensen in armoede. We hopen dat lokale besturen 'vermaatschappelijking' niet zullen verengen tot het stimuleren van vrijwilligerswerk. De passage rond gegevensdeling in het decreet lokaal sociaal beleid baart ons zorgen. We blijven ons afvragen hoe GBO zich zal gaan verhouden tot eerstelijnsgezondheidszorg, de Huizen van het Kind, de loketfunctie in VSB, de loketfunctie kinderbijslag?

Om mensen meer tot hun rechten te laten komen is ook de link met de eerstelijns juridische hulpverlening en de andere actoren binnen het breed onthaal van groot belang. Het Netwerk tegen Armoede betreurt dat het niet verder betrokken werd bij het uitwerken van een ontwerp van regelgevend kader voor de juridische eerstelijnsbijstand en dat de beloofde armoedetoets op het voorstel van decreet houdende de justitiehuisen en de juridische eerstelijnsbijstand uitbleef. Een toegankelijke en kwalitatieve juridische eerstelijnsbijstand is belangrijk om mensen in armoede tot hun rechten te laten komen. Het Netwerk tegen Armoede vraagt dan ook dat de Vlaamse Overheid alsnog werk maakt van een grondige armoedetoets op het voorstel van decreet houdende de justitiehuisen en de juridische eerstelijnsbijstand en dat de ervaringskennis van mensen in armoede meegenomen wordt bij de bespreking en herwerking van dit voorstel van decreet.

Wat de acties rond buurtgericht werken betreft, zien we dat hoewel het zinvol is om buurtgericht te werken, de manier waarop men dit vorm geeft niet altijd aansluit bij de noden en verwachtingen

⁴ We baseren ons hier op de doelstellingen en bijbehorende actiefiches uit de versie van het overzicht bij de voortgangsrapportage van maart 2017.

van mensen in armoede ten aanzien van hulpverlening. We signaleerden de nood aan debat over wat men zou mogen verwachten van hulpverlening; is het geen kerntaak van mutualiteiten om ervoor te zorgen dat hun leden Verhoogde Tegemoetkoming hebben? Vinden we het ok dat dit soort taken door vrijwilligers wordt opgenomen? Als men vrijwilligers inzet om mensen 'toe te leiden' naar hulpverlening; hoe zal men dan vermijden dat hulpverlening zelf minder zou gaan inzetten op de eigen toegankelijkheid?

Anderzijds zagen we dat meerdere actoren hier plannen hebben en deze plannen overlap en hiaten vertonen: de plannen rond 'wijkgericht samenwerken' na de conferentie van het jonge kind, elementen uit het 'geïntegreerd breed onthaal', de nood aan een benadering op populatieniveau in de eerstelijnsgezondheidszorg, de aspecten rond vermaatschappelijking in het decreet lokaal sociaal beleid,...

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toets actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

(Actiefiches 00_04_03 en 00_04_04)

We stelden heel wat vragen bij het decreet lokaal bestuur en het decreet lokaal sociaal beleid. Inzake het decreet lokaal sociaal beleid leverde de armoedetoets een sterkere focus op rechtentoekekening op. Vraag blijft hoe de beide decreten zullen zorgen voor een sterker armoebestrijdingsbeleid met een focus op grondrechten? Welke kwaliteitsgaranties leveren deze kaders in functie van de lokale regierol? Hoe wilt men vermijden dat middelen voor een armoedebestrijdingsbeleid opgeslorpt worden door andere noden? We vragen dat de Vlaamse overheid de lokale realiteiten zal monitoren en op basis daarvan zo nodig zal bijsturen.

Het Netwerk werd door VAPH gevraagd om een armoedetoets op de (reeds met andere stakeholders afgewerkte ontwerpen van) uitvoeringsbesluiten op het decreet persoonsvolgende financiering, maar gezien de korte tijdsspanne die ons gegeven werd was dit niet meer mogelijk en beperkten wij ons tot een voorlopig advies waarin onder meer bovenstaande bezorgdheden werden meegegeven. Bij de evaluatie van de persoonsvolgende financiering binnen VAPH werd het Netwerk niet meer betrokken.

Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn of haar verantwoordelijkheden

(oa. actiefiches 09_06_02 tot en met 09_06_09)

We vinden het goed dat men meer aandacht wilt hebben voor mensen in armoede. We leverden input met betrekking tot de gezondheidsconferentie en de plannen die op basis van deze conferentie op stapel staan, zoals de werkgroep proportioneel universalisme.

Zoals in het verleden reeds aangegeven gaan vele fiches (bijvoorbeeld suicidepreventie, seksuele gezondheid, gezonde gemeente, etc) over regulier werk van de partnerorganisaties of over participatie. We stellen voor om dit soort fiches in de toekomst te herwerken tot een fiche naar de partnerorganisaties; wat verwacht de overheid van de partnerorganisaties m.b.t. mensen in armoede/ de gezondheidskloof? Hoe wil men dit meten/evalueren? Hoe ziet men de betrokkenheid

van het Netwerk tegen armoede hierin? Er blijft nood aan afstemming over waar/wanneer/hoe we als Netwerk tegen Armoede betrokken worden.

Het Netwerk tegen Armoede is blij dat het kon deelnemen aan het structureel overleg geestelijke gezondheid. We hopen dat de ervaringskennis van mensen in armoede meegenomen zal worden in de uitwerking van de plannen met betrekking tot de middelen van de projecten eerstelijnspsychologische functie.

Voor wat betreft het opstarten van een traject voor kwetsbare aanstaande ouders, de uitwerking van het zorgpad, de verdere positionering van de Huizen van het Kind,...; Het Netwerk tegen Armoede wil hierin graag betrokken worden om de kennis van mensen in armoede hierin in te brengen. Inzake 'de toekomst is jong', de evaluatie van de Huizen van het Kind en rond wijkgericht werken werd input vanuit mensen in armoede meegegeven.

We herhalen onze bezorgdheid over het feit dat de plannen met de Huizen van het Kind, het Geïntegreerd Breed Onthaal, de eerstelijnszorg, de gezondheidsconferentie vanuit het perspectief van mensen in armoede onvoldoende matchen met elkaar.

(oa. actiefiches 03_06_08, 03_06_09)

Het Netwerk was niet betrokken bij de besluitvorming die leidde tot de introductie van persoonsvolgende financiering in de zorg. Er blijven grote bezorgdheden rond perverse effecten: het gebrek aan persoonlijk netwerk maakt mensen afhankelijk van extra begeleiding bij het organiseren/onderhandelen van hun zorg, waardoor de winst aan autonomie dreigt verloren te gaan en er de facto toch nog aanbodgericht gewerkt wordt. Er dreigt ook een Mattheüseffect. Mensen in armoede moeten hun pvb deels aanwenden voor de inkoop van begeleiding rond organisatie van hun zorg; er is de vrees voor het ontstaan van zorg op 2 snelheden ('cherry picking' onder doelgroepen door zorgaanbieders); er is het gevaar dat herverdeling van middelen tussen mensen met minder zorgnoden en mensen met nood aan complexere of minder evidente zorg op niveau van de aanbieders minder mogelijk wordt door de binding van budgetten aan individuen.

Doelstelling 9: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van een kwaliteitsvolle en toegankelijke dienstverlening.

(Actiefiches 02_06_10, 02_06_11, 02_06_12, 04_06_03, , 04_06_04, 04_06_05)

Er is zeer veel aanbod rond opvoedingsondersteuning. Veelal zien we dat dit aanbod onvoldoende aansluit bij de noden van gezinnen in armoede. We vroegen om onder andere de acties met betrekking tot de vernieuwing lokale preventieve gezinsondersteuning, uitbouw van de Huizen van het Kind, het versterken prenatale begeleiding, de regelgeving consultatiebureaus en de sessies opvoedingsondersteuning Gezinsbond te clusteren.

Wat de uitbouw van de kinderopvang betreft vroegen we om een cijfer of engagement op de gekozen indicatoren op deze fiche te plakken. Voor wat betreft kinderopvang herhalen we onze vraag om het laagste IKT-tarief opnieuw te verlagen, voldoende in te zetten op de sociale functie van kinderopvang en het voorrangbeleid, het principe 'bestellen is betalen' bij te sturen, te voorzien in voldoende IKT-plaatsen,... Lokale loketten ondervangen de drempels naar kinderopvang

onvoldoende. Hierop inzetten is geen actie die in een VAPA moest opgenomen worden. Het Netwerk tegen Armoede is wel tevreden met de constructieve werking van de werkgroep voortgangsbeleid.

Doelstelling 10: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het verbeteren van de inkomenssituatie van gezinnen met jonge kinderen.

(Actiefiches_03_02_01, 03_06_01, 03_06_03, 03_06_04, 03_06_05)

Het Netwerk tegen Armoede was vragende partij voor een sterkere ambitie in het terugdringen van kinderarmoede met het nieuwe systeem van kinderbijslag. In de armoedetoets werden we niet gevolgd voor wat betreft de bedragen. In de armoedetoets werden er ook organisaties betrokken die niet namens mensen in armoede kunnen spreken. In de uitvoeringsbesluiten gebeurden er op basis van onze input kleine bijstellingen in functie van het verkleinen van non-take up. Het Netwerk vraagt dat non-take up in het Groeipakket onderwerp zal zijn van monitoring en men op basis daarvan zal bijsturen. Voor wat betreft de toekomst vraagt het Netwerk dat bijkomende middelen ingezet zullen worden voor een hogere sociale toeslag.

Wat de Vlaamse Sociale Bescherming betreft is het Netwerk tegen Armoede tevreden over het overleg dat er is geweest. Er werd geschaafd aan onnodige drempels, maar er liggen nog zware uitdagingen. Om VSB voldoende toegankelijk uit te bouwen mag de persoonlijke bijdrage niet opgetrokken worden, maar moet deze afgeschaft worden. Verder denken we dat er in een aantal ondersteuningsmaatregelen – bijvoorbeeld BOB - meer gedaan had kunnen worden voor kwetsbare groepen. We pleitten herhaaldelijk voor een verdere uitrol van BOB naar personen met een lichte of matige beperking/gezondheidsproblemen met nog een zekere zelfredzaamheid die vaak vanuit de thuiscontext nood hebben aan begeleiding en zorg en ook niet-medische en sociale uitgaven hebben die samenhangen met hun gezondheidstoestand. Deze groep heeft het financieel zeer moeilijk, mede omdat de sociale bescherming voor hen -zowel federaal als Vlaams- te zwak is of niet aansluit bij hun realiteit. Bij de evaluatie van de uitrol van BOB tot nog toe werd het Netwerk niet betrokken, wel vond een aparte vergadering plaats waarin bovenstaande bezorgdheid zowel met VAPH als het VSB-team werd besproken. Voorlopig zijn er echter geen duidelijke plannen voor een BOB voor deze groep.

Het Netwerk tegen armoede erkent dat er op het vlak van schuldpreventie en schuldhulpverlening veel waardevol werk wordt verzet door het Vlaams Centrum Schuldenlast en de elf samenwerkingsverbanden van erkende instellingen voor schuldbemiddeling. Ondanks die inspanningen blijft de schuldenproblematiek onder mensen in armoede in Vlaanderen groot en blijven veel mensen in armoede verstoken van de schuldhulpverlening die ze nodig hebben om hun schulden tijdig en structureel aan te pakken. Het Netwerk tegen Armoede vraagt dan ook dat er nu echt werk zou worden gemaakt van een algemene, kwalitatieve, toegankelijke en structureel gefinancierde schuldhulpverlening zodat alle mensen in armoede tijdig de nodige hulp kunnen krijgen bij hun schuldenproblematiek.

Doelstelling 15: De Vlaamse Regering zet in op een nauwe samenwerking en netwerking op alle niveaus en binnen alle sectoren

(Actiefiche 04_06_02)

Een verdere uitbouw van de Huizen van het Kind, vernieuwing van de preventieve gezinsondersteuning, versterken prenatale begeleiding,... kan relevant zijn indien deze voldoende

vertrekt vanuit de noden van mensen (in armoede) en voldoende past in een logisch groter geheel van hulp- en dienstverlening. We signaleerden in dit verband reeds meermaals knelpunten en aandachtspunten (onder andere in het traject naar 'de toekomst is jong', in overleg met Kind & Gezin enz.) We vroegen om tot een plan van aanpak te kunnen komen om tijdig inzicht te krijgen in en op een relevante manier input te kunnen leveren bij de vele plannen hier. We signaleren dat het Netwerk tegen Armoede op vele van deze fiches staat, maar dat we meestal nauwelijks betrokken werden. Voor wat betreft zaken zoals het zorgtraject en de gegevensdeling daarin denken we dat het cruciaal is om de stem van de – ook kwetsbare gezinnen – net wel te betrekken.

Besluit

De Vlaamse regering zou de nieuwe Vlaamse bevoegdheden na de zesde staatshervorming maximaal inzetten als hefboom in het armoedebeleid. In een aantal dossiers heeft ze die ambities niet kunnen waarmaken. Wij vragen dat een hogere toeslag wordt voorzien in de kinderbijslag en dat de persoonlijke bijdrage in de Vlaamse Sociale Bescherming wordt afgeschaft.

Het Netwerk tegen Armoede is ongerust over het gebrek aan spelregels in de totstandkoming van steeds nieuwe en meer verregaande vormen van gegevensdeling. Mensen in armoede moeten hierover gehoord worden. Door een gebrek aan gebruikersperspectief bestaat immers het risico dat sommige goedbedoelde initiatieven met betrekking tot gegevensdeling uiteindelijk een averechts effect zullen hebben op de grondrechten van mensen in armoede. Wij werden bijvoorbeeld onvoldoende betrokken in de verdere uitbouw van de Huizen van het Kind.

Op lokaal niveau zien wij de verhoudingen tot een aantal actoren niet. We blijven ons afvragen hoe GBO zich zal gaan verhouden tot eerstelijnsgezondheidszorg, de Huizen van het Kind, de loketfunctie in VSB, de loketfunctie kinderbijslag, eerstelijns juridische hulpverlening, etc. Wij zijn tevreden met de focus op rechtentoekening binnen het decreet lokaal sociaal beleid. Wij zijn benieuwd naar de effecten van dit decreet én het decreet lokaal bestuur op een armoedebestrijdingsbeleid met focus op grondrechten.

IV. Wonen, energie en water

Hieronder evalueren wij kort het VAPA met betrekking tot het beleid rond wonen, energie en water. We bouwen verder op bovengenoemde adviezen en volgen hierbij het doelstellingenkader van het Vlaams Actieplan⁵. Wij beperken ons tot een aantal doelstellingen en acties die volgens ons binnen deze domeinen het verschil kunnen maken.

Doelstelling 1: De Vlaamse Regering zal waar mogelijk werken met automatische toekenning van rechten. Indien dit niet mogelijk is, zet ze in op een administratieve vereenvoudiging om rechten op te nemen.

Het Netwerk tegen armoede gaf eerder al dat binnen het beleidsveld wonen een meer automatische toekenning van de huursubsidies prioritair waren. Tijdens de armoedetoets⁶ over de huursubsidiebesluiten werd dit nogmaals aangehaald. De hervorming van de huursubsidie- en premie is een gemiste kans. Er is niet ingezet op automatisering. Aan de torenhoge none take-up in deze dossiers is niets gedaan. Wij vragen om hier werk van te maken. In 2017 kregen van de 47.759 rechthebbenden voor de huurpremie slechts 4.566 mensen deze premie⁷. De huurpremie moet worden uitgebreid, met automatische toekenning voor huurders die meer dan 1 jaar op de wachtlijst voor een sociale woning staan.

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toets actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

(Actiefiches 00_04_03 en 00_04_04)

Er werd een armoedetoets uitgevoerd op een aantal wijzigingen aan het kaderbesluit sociale huur (vereenvoudigingsvoorstellen) en op de wijzigingen in het huursubsidiebesluit (zie doelstelling 7). Een armoedetoets op het huurgarantiefonds stond gepland, maar werd niet uitgevoerd. Op de experimentele woonvormen was het niet evident is om een armoedetoets toe te passen daar de effecten voor mensen in armoede moeilijker in te schatten zijn. Dit dossier werd wel besproken op een VPAO. Ondanks herhaaldelijke vraag werden wij niet betrokken in de uitwerking van de huurwaarborglening. Wij vragen om bepaalde aspecten van het huurdecreet te evalueren en bij te sturen (zie doelstelling 7). Met betrekking tot energie en water werd een armoedetoets uitgevoerd op digitale energiemeters, de energieleningen en de tarifiering water.

Naast de armoedetoetsen vonden nog verschillende verticale permanente armoedeoverleggen plaats, onder andere over een toegankelijke private huurmarkt, het vrijwillig plaatsen van budgetmeters, de asielcrisis, en de opvolging van de actiefiches in het VAPA.

⁵ We baseren ons hier op de doelstellingen en bijbehorende actiefiches uit de versie van het overzicht bij de voortgangsrapportage van maart 2017.

⁶ Overleg ging door op 6 juli 2018. Tijdens eerdere VPAO's werd dit ook al aangehaald: http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/150225_huurpremie.pdf, op basis van VPAO op 20/03/2013 & 18/11/2014

⁷ https://www.wonenvlaanderen.be/sites/wvl/files/wysiwyg/wonen-vlaanderen_-_jaarverslag_2017.pdf

Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn of haar verantwoordelijkheden.

(oa. actiefiches: 08_03_02 tem. 08_03_05 en 08_08_01)

Wonen is dankzij de staats hervorming een nog belangrijkere bevoegdheid geworden binnen de Vlaamse Regering. De nieuwe Vlaamse bevoegdheden zouden maximaal ingezet worden als hefboom in het armoedebeleid. Wij verwachtten dan ook dat volop zou worden ingezet op de bestrijding van armoede binnen het beleidsdomein wonen. De nodige structurele maatregelen om structureel armoedebestrijdend te kunnen werken, ontbreken echter (zie doelstelling 7).

Wij merken verder op dat onder deze doelstelling voornamelijk acties omtrent energiearmoede worden geformuleerd. De meeste van acties situeren zich binnen het energiearmoedeplan van minister Tommelein. Het Netwerk tegen Armoede is samen met andere stakeholders betrokken in de evaluatie van dat actieplan. Wij zijn tevreden met de uitbreiding van de sociale dakisolatieprojecten. Echter, het aantal projecten is te beperkt om van een structurele impact te kunnen spreken. Wij vragen dan ook om het instrument bij te sturen. Wat betreft de energieleningen waren we tevreden met het optrekken van de looptijd en het leenbedrag. Wij blijven pleiten voor een uitbreiding naar de doelgroep rechthebbenden op een sociale woning. Wij waren niet te vinden voor de afschaffing van de 2%-lening.⁸ Andere maatregelen zijn nodig om energiearmoede aan te pakken: een uitbreiding van de doelgroepen voor sociaal tarief, het stoppen met volledige afsluitingen van energie en water, stoppen met plaatsen van budgetmeters voor gas, etc.

Wat water betreft stellen we ons nog heel wat vragen over de mogelijke invoering van debietbegrenzing binnen het Algemeen Waterverkoopreglement. We willen wel de positieve evolutie rond de versterking van het sociale luik binnen het waterbeleid benadrukken. Sinds 2016 geldt een sociaal tarief op de waterfactuur waardoor bepaalde gezinnen een korting van 80% van de waterfactuur krijgen (zie OD_9, actiefiche 08_08_03). Voor het Netwerk tegen Armoede moeten sociale correcties echter op zijn minst gaan naar alle gezinnen die recht hebben op Verhoogde Tegemoetkoming. Tot slot blijven we grote verschillen optekenen tussen de verschillende LAC-werkingen. De goede praktijk LAC-water is een feit (zie OD_15, fiche 08_08_02), maar er is nood aan een algemeen afdwingbaar kader.

Doelstelling 7: De Vlaamse Regering voorkomt en bestrijdt dak- en thuisloosheid

- **Sociale huisvesting**

(oa. actiefiches 08_04_01, 08_04_06, 08_04_08, 08_04_10 en 08_04_12)

Elke gemeente kreeg een bindend sociaal objectief opgelegd en het grond- en pandendecreet werd bijgestuurd. Het nieuwe (verlengde!) groeipad wil tegen 2025 50.000 bijkomende sociale woningen realiseren. Dat aantal is te weinig om een antwoord te bieden op de hoge noden. In 2017 stonden 135.500 kandidaat-huurders ingeschreven op de wachtlijst. Het sociaal woningpatrimonium bestond uit 154.584 woningen. Er moet dus bijna een verdubbeling van het aantal sociale woningen komen om de wachtlijst voor sociale woningen te kunnen wegwerken.

⁸ Zie advies ikv armoedetoets energieleningen:

<http://netwerktegenarmoede.be/documents/ArmoedetoetsEnergieningen.pdf>

Na het invoeren van de tijdelijke huurcontracten in de sociale huur, werden andere wijzigingen doorgevoerd in het kaderbesluit sociale huur die de toegankelijkheid en woonzekerheid verder aantasten. Nu zouden bijvoorbeeld ook de uitzonderingen op de inkomensvoorwaarden vervallen. Het meerekenen van het inkomen van alle gezinsleden (behalve kinderbijslaggerechtigde kinderen) voor de berekening van de huurprijs kan leiden tot stijgende huurprijzen. Bijkomend zal dit de familiale solidariteit ondergraven. We betreuren ook het behoud van de invulling van het criterium 'lokale binding', de verstrengde eigendomsvoorwaarde, ... We waren wel tevreden met de herindeling van huurderscategorieën.

De preventie van dakloosheid begint met een structureel beleid dat uithuiszettingen tegengaat. Wij herhalen dat heel wat uithuiszettingen kunnen vermeden worden door financiële draagkracht van huurders te vergroten bijvoorbeeld via huursubsidies of sociale huisvesting aan betaalbare prijzen. Wij betreuren dat de wijzigingen in het kaderbesluit sociale huur weinig in positieve veranderd heeft inzake versnelde toewijzingen en lokale toewijzingsreglementen. De minimale 5%-norm is niet verhoogd en verhuring buiten stelsel afgeschaft. Positief is dat een OCMW ook voor jongeren die zelfstandig wonen of zelfstandig gaan wonen een versnelde toewijzing kan vragen.

Wij zijn tevreden met de verdere versterking en optimalisering van de SVK-sector. Wij stellen ons vragen bij het SVK-pro-initiatief dat de samenwerking tussen investeerders en sociale verhuurkantoren faciliteert. Dit mag geenszins leiden tot een verhoging van de huurprijzen. Tot slot zijn we tevreden met de aandacht voor energetische renovatie van het sociaal woonpatrimonium via onder andere extra middelen uit het klimaatfonds.

- **Private huisvesting**

(oa. actiefiches 08_04_02 tem. 08_04_05 en 08_06_01 tem 08_06_04)

Met de verdere regionalisering van de bevoegdheid wonen beschikt de Vlaamse over heel wat instrumenten om de toegang, behoud, kwaliteit en betaalbaarheid van de private huurmarkt te verbeteren.

Het nieuwe Vlaamse huurdecreet zou de toegankelijkheid van de private woonmarkt voor kwetsbare groepen moeten verhogen. Echter, de huurwaarborg werd opgetrokken van 2 naar 3 maanden en het is maar zeer de vraag of de nieuwe huurwaarborglening een effectief instrument zal blijken. Ondanks herhaaldelijke vraag, werden wij niet betrokken bij de uitwerking van het instrument. Wij herhalen nogmaals onze vraag naar een centraal huurwaarborgfonds. Daarnaast is ook het actieplan antidiscriminatie een maat voor niets. Er moet dringend verder werk gemaakt worden van enkele noodzakelijke flankerende maatregelen en instrumenten zoals ook aangekondigd in de conceptnota private huur⁹.

⁹ Hierover hadden wij reeds verticaal Overleg op 18 november 2014 en 8 december 2016, zie ook: http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/141114_toegankelijkehuurmarkt-%282%29.pdf en <http://www.netwerktegenarmoede.be/standpunten/wonen-water-en-energie/verticaal-armoede-overleg-over-de-conceptnota-private-huur-van-de-vlaamse-regering> en <http://www.netwerktegenarmoede.be/standpunten/wonen-water-en-energie/nieuws/hoog-tijd-voor-extra-maatregelen-om-woonmarkt-toegankelijker-en-beter-betaalbaar-te-maken>

Een bijsturing van het huurgarantiefonds met bijbehorende armoedetoets werd aangekondigd, maar nog niet doorgevoerd. Wij benadrukken hier nogmaals dat dergelijk fonds natuurlijk enkel kan werken als private huurders ook op andere manier worden ondersteund. Dit fonds is een ultieme reddingsboei die huurders even kan helpen, en vooral verhuurders meer zekerheid biedt. Wij roepen op om werk te maken van de bijsturing. In functie van een goed functionerende huurmarkt moet ook worden ingezet op ondersteuning van de huurder (zie verder.)

De wijzigingen in de huurpremie en huursubsidie zijn een gemiste kans (zie ook hierboven). Aan de automatisering werd niets gedaan. Beide stelsels blijven naast mekaar bestaan. Aan de huurpremie werd amper iets gewijzigd. We werden tijdens de armoedetoets niet gevolgd omtrent het verlagen van de wachttijd voor een huurpremie na 1 jaar op de wachtlijst. De wijzigingen in de huursubsidies lijken vooral ingegeven om het svk-systeem te versterken. We vrezen dat de middelen vooral naar het systeem zullen vloeien en niet zozeer naar de kwetsbare huurder. Kwetsbare huurders op de private huurmarkt krijgen geen extra tegemoetkoming. Positief is dat de inkomensgrenzen voor beide stelsels verhoogd werden.

Reeds vorige legislatuur waren wij als Netwerk vragende partij voor een duidelijke Vlaamse strategie rond de aanpak van dakloosheid. Vele acties rond de preventie van uithuiszettingen en de strijd tegen dakloosheid worden nu gecentraliseerd in het globaal actieplan dak- en thuisloosheid. Dat actieplan wordt opgevolgd door gemengd platform dak- en thuisloosheid met betrokkenheid van actoren uit zowel het beleidsveld wonen, welzijn als armoedebestrijding. Ook het Netwerk werd hierin betrokken. Ondanks de vraag van de verschillende actoren, werd het platform in 2018 niet meer samengeroepen. De nodige afstemming tussen de verschillende beleidsniveaus ontbreekt.

Bij een laatste stand van zaken waren verschillende acties nog in opstart- of onderzoeksfase. Voor heel wat acties bestond geen duidelijk budgettair engagement. Algemeen ontbreekt het aan duidelijke doelstellingen en cijfers. Hoeveel minder uithuiszettingen, dak- en thuislozen willen we? Een belangrijke doelstelling, nl een gebiedsdekkend aanbod aan woonbegeleiding en een degelijke beleidsmonitoring die uithuiszettingen in kaart brengt, wordt waarschijnlijk niet gehaald. Mensen in armoede zijn te weinig betrokken. We vinden het belangrijk dat we kunnen aangeven wat een kwaliteitsvolle woonbegeleiding moet zijn. De CAW's kregen extra middelen die naar preventieve woonbegeleiding, housing first en de doelgroep instellingsverlaters (jongvolwassenen en ggz) gaan. Het is onduidelijk of deze middelen structureel gecontinueerd worden.

Doelstelling 10: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van verbeteren van de inkomenssituatie van gezinnen met jonge kinderen.

Ongeveer de helft van de huurders betaalt meer dan 30% van zijn inkomen aan huur. Een derde van de private huurders zou na het betalen van de huur in de armoede belanden. De huurprijzen op het onderste segment van de private markt stijgen veel sterker. Gezinnen die te veel moeten betalen aan huur, houden te weinig over om menswaardig te leven of moeten soms noodgedwongen betalingen voor huur uitstellen.

Steeds meer gezinnen kunnen hun energie- en waterfactuur niet meer betalen. 100.197 gezinnen hadden een afbetalingsplan bij de energieleverancier lopen. In 2016 hadden 40.768 gezinnen een actieve budgetmeter voor elektriciteit en 27.830 gezinnen een actieve budgetmeter voor aardgas. In 2016 werden 1184 gezinnen volledig afgesloten van elektriciteit , 1567 gezinnen werden volledig afgesloten van aardgas.¹⁰ 1962 gezinnen werden volledig afgesloten van water in 2017.¹¹

Te hoge woon-en energiekosten oefenen een negatieve impact uit op het besteedbare inkomen en de levenskwaliteit van kwetsbare gezinnen (zie doelstelling 6 &7). Omgekeerd, is een degelijk inkomen cruciaal om het recht op wonen en energie van kwetsbare gezinnen te kunnen garanderen. De inkomenssituatie voor kwetsbare gezinnen is er niet op vooruit gegaan. Voor een uitgebreide bespreking van deze doelstelling verwijzen we naar onze andere adviesdocumenten over (oa.) inkomen en WVG.

Doelstelling 17: De Vlaamse Regering voert een efficiënt en onderbouwd beleid inzake kennisverwerving van de armoedeproblematiek.

Rond wonen werd afgelopen jaren heel wat kennis verzameld, onder andere via onderzoeken van het Steunpunt Wonen. Er moet extra ingezet worden op het verzamelen van degelijk cijfermateriaal. Concrete cijfers over het aantal daklozen of uithuiszettingen, aantal woonbegeleidingen, ontbreken bijvoorbeeld. Daarnaast kan nog meer worden ingezet op kwalitatief onderzoek samen met mensen in armoede. Het is belangrijk om te weten wat leeft op die onderkant van de woningmarkt. Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens zijn essentieel om structureel beleid op te enten. Wij hopen dan ook dat hier verder op ingezet wordt, ook in het kader van de armoedetoetsen.

Besluit

Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding genereerde op het vlak van wonen niet het verhoopte armoedebestrijdend effect. De verschillende beleidsdomeinen wonen, energie, water en welzijn moeten meer op mekaar afstemmen. Ook betere samenwerking met andere beleidsniveaus (lokaal én federaal) is nodig.

Op het vlak van sociale huisvesting werd, ondanks enkele positieve maatregelen zoals een herindeling van de huurderscategorieën, de woonzekerheid van huurders verder aangetast. Wij denken in het bijzonder aan de invoering van tijdelijke contracten. Op de private huurmarkt zijn veel kansen gemist om de betaalbaarheid te verhogen. De verhoging van de huurwaarborg en de wijzigingen in de huursubsidies zijn exemplarisch. Concrete acties om de kwaliteit op de private markt aan te pakken ontbreken. Een ambitieus beleid was nochtans mogelijk, onder meer in het kader van nieuwe bevoegdheden. Ook wat de preventie van uithuiszettingen en het voorkomen en bestrijden van dakloosheid betreft, werden de ambities niet ingelost.

¹⁰ <https://www.vreg.be/nl/sociale-statistieken>

¹¹ <https://www.vmm.be/water/publicaties-water>

In de strijd tegen energiarmede, zijn we zeer tevreden over de invoering van het sociaal tarief voor water. Wij hopen dat de evaluatie van het energiarmedeplan zal leiden tot de nodige bijstellingen. Niet alleen moet er meer ruimte zijn voor structurele maatregelen, ook maatregelen op korte termijn die de energiefactuur kunnen verlagen, zoals een uitbreiding van de doelgroepen sociaal tarief, verdienen verdere aandacht.

V. Onderwijs

Hieronder evalueren wij kort het VAPA met betrekking tot het onderwijsbeleid . We bouwen verder op bovengenoemde adviezen en volgen hierbij het doelstellingenkader van het Vlaams Actieplan¹². Wij beperken ons tot een aantal doelstellingen en acties die volgens ons binnen het onderwijsbeleid het verschil kunnen maken.

Doelstelling 1: De Vlaamse Regering zal waar mogelijk werken met automatische toekenning van rechten. Indien dit niet mogelijk is, zet ze in op een administratieve vereenvoudiging om rechten op te nemen.

Wat de automatische toekenning van de studiefinanciering betreft, zijn er stappen gezet om de aanvraag van school- en studietoelagen te vereenvoudigen (voor de bespreking zie doelstelling 10).

Doelstelling 2: De Vlaamse overheid zal mensen proactief informeren over hun rechten en actief toeleiden naar toegankelijke hulp- en dienstverlening.

(Actiefiche 05_02_09)

Over de monitoring van het M-decreet zijn wij tot op heden niet specifiek geconsulteerd noch geïnformeerd, wat verwonderlijk is gezien de doelstelling om de impact van het M-decreet voor kansarme leerlingen te versterken. Wij kunnen vandaag niet stellen dat de invoering van het M-decreet ertoe heeft geleid dat er beter naar betaalbare hulpverlening wordt toegeleid. We merken ook dat ouders in armoede vaak nog zeer geneigd zijn een school voor buitengewoon onderwijs te kiezen voor hun kind, omdat zij het gevoel hebben dat dat kind op een reguliere school niet de juiste omkadering krijgt. Dat kan een misvatting zijn, die duidt op communicatieproblemen, of een realiteit, die rechtgetrokken moet worden. We hopen snel over evaluatiegegevens te kunnen beschikken om mee het gesprek aan te gaan hierover.

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toetst actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

(Actiefiches 00_04_03 en 00_04_04)

Voor het grondrecht onderwijs zijn een aantal armoedetoetsen uitgevoerd (o.m. hervorming leerlingenbegeleiding en duaal leren, zie ook doelstelling 9). Dit waren vaak uitgebreide processen met ruimte voor participatie – al zijn sommige ook afgevoerd (modernisering SO). We zijn echter voorzichtig wat betreft de impact op kwetsbare jongeren van de uiteindelijk doorgevoerde veranderingen, en dringen aan op een goede monitoring van de effecten. We blijven er ook op hameren dat zaken die niet vastliggen bij decreet, vaak ook een grote impact kunnen hebben (denk aan communicatie over nieuwe leerwegen aan kwetsbare ouders, communicatie over zorgbeleid, ...) We willen er ook daar op aandringen rekening te houden met wat mensen in armoede hierover te zeggen hebben.

¹² We baseren ons hier op de doelstellingen en bijbehorende actiefiches uit de versie van het overzicht bij de voortgangsrapportage van maart 2017.

Monitoring en evaluatie zal ook van groot belang zijn voor de verdere uitrol van het M-decreet en de modernisering van het secundair onderwijs, en de studiefinanciering. Er zijn verschillende ‘werven’ gestart de laatste jaren, en het zal van groot belang zijn de impact daarvan op kwetsbare doelgroepen goed te meten, wil men hun kansen effectief vergroten.

Doelstelling 4: De Vlaamse overheid waakt over een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming over armoede en zorgt voor een breed maatschappelijk draagvlak voor het thema.

(oa. actiefiches 05_02_12 & 05_02_13)

We zijn blij met de aandacht voor diversiteit in de lerarenopleidingen. Het project Kleine Kinderen, Grote Kansen heeft zaken in gang gezet – maar voorlopig blijven de structurele veranderingen uit en wordt het project wel verlengd. Het Transbaso-onderzoek en de Diversiteitsbarometer hebben nog maar eens aangetoond dat beeldvorming een stevige negatieve impact heeft op de onderwijsloopbaan van kinderen. Het wordt tijd dat we dat tij doen keren.

Doelstelling 9: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van een kwaliteitsvolle en toegankelijke dienstverlening.

(oa. Actiefiches 05_02_02, 05_02_03, 05_02_08, 02_05_07)

Het Netwerk tegen Armoede was betrokken bij de hervorming van het decreet leerlingenbegeleiding via een armoedetoets. We stelden echter vast dat een zorgbeleid op school wel verplicht wordt, maar voor de invulling ervan hebben scholen nog steeds veel vrijheid. Mensen in armoede hebben erg veel aanbevelingen hiervoor en deze hebben we meermaals gecommuniceerd. We begrijpen dat dit soort zaken, die heel vaak gaan over communicatie en professionalisering, niet steeds decretaal kunnen bepaald worden, maar hopen toch dat de overheid via haar kanalen inspanningen wil doen om deze aanbevelingen te verspreiden. Het zorgbeleid, de leerlingenbegeleiding op school is vaak cruciaal voor kwetsbare doelgroepen en kan een groot verschil maken op allerlei vlakken: kleuterparticipatie, schooluitval, oriëntering, welbevinden,...

Het doel van de fiche rond duaal leren was een ‘opwaardering van het arbeidsmarktgerichte onderwijs’. We stelden in de armoedetoets een aantal positieve punten in het concept vast, en wezen tegelijk op enkele valkuilen. We hopen dat de nieuwe leerweg zal waarmaken wat ze ambieert, maar tegelijk wijzen we op het belang van opwaardering van de arbeidsmarktgerichte studies in het algemeen. De modernisering van het SO heeft hier geen hoofdzaak van gemaakt, en het zal neerkomen op de uitwerking en invulling van de school of de verschillende onderwijsvormen een evenwaardige status zullen bereiken. In dit licht, én omwille van het belang van levenslang leren, het tegengaan van laaggeletterde uitstroom en een flexibele arbeidsloopbaan met groeimogelijkheden, willen we blijven wijzen op het belang van een opwaardering en betere kwaliteitsnormen van de algemene vorming (PAV) in deze studierichtingen. Tot vandaag hebben we geen bevestiging dat dit ter harte genomen wordt.

Bij de actiefiche over schooluitval missen we streefcijfers, waardoor we moeilijk kunnen vaststellen of de acties al effect hebben gehad. De acties rond kleuterparticipatie hebben geleid tot 99% ingeschreven kleuters in 2018. Voor de meest kwetsbare gezinnen is echter de kwaliteit van het

kleuteronderwijs essentieel voor participatie en om kansen te verhogen. Het plan voor het basisonderwijs laat echter op zich wachten.

Doelstelling 10: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het verbeteren van de inkomenssituatie van gezinnen met jonge kinderen.

(Actiefiches 03_02_02, 03_02_01, 05_02_04)

Het is positief dat er ingezet wordt op trajecten voor scholen rond kostenbeheersing. Toch blijft het noodzakelijk werk te maken van structurele kostenbeheersende maatregelen, zoals een maximumfactuur in het secundair onderwijs. We worden immers geconfronteerd met nieuwe uitdagingen intussen, die een element van commercialisering dreigen te installeren in het onderwijs (externe boekenleveranciers, private schuldbemiddeling). We vragen met aandrang dat erop toegezien wordt dat dit soort praktijken de toegang tot kwaliteitsvol onderwijs voor kwetsbare jongeren niet opnieuw onder druk zetten. We zijn tevreden dat kostenbeleid is opgenomen in het referentiekader voor onderwijskwaliteit, en vragen dat het toezicht hierop een constante zal zijn voor de inspectie 2.0.

De studiekostenmonitor is met veel vertraging (deels) van start gegaan, waardoor het te laat is om binnen de huidige legislatuur nog iets met de resultaten te doen. Het is noodzakelijk dat men snel zicht krijgt op de gemiddelden en de excessen qua studiekosten, zodat het debat over een maximumfactuur of andere structurele maatregelen eindelijk terdege gevoerd kan worden.

Er zijn stappen gezet om de aanvraag van school- en studietoelagen te vereenvoudigen. Het formulier is eenvoudiger en de VIASAT lijkt op gang gekomen. Toch zijn nog niet alle pijnpunten weggewerkt, waardoor men soms nog lang moet wachten op het geld waarop men recht heeft (terwijl de onkosten steeds vroeger gemaakt dienen te worden, denk bijv. aan de externe boekenleveranciers in het secundair onderwijs).

Wat betreft de gevolgen van de afstemming met de kinderbijslag (groeipakket) moeten we nog afwachten of dit zal leiden tot een hoger beschikbaar inkomen voor mensen in armoede (moment van uitbetaling, gekozen inkomensgrenzen, aanwezigheidsvoorwaarden, reële studiekost, rol van uitbetalingsactor, procedure, non take-up cijfers).

Besluit

Er zijn tijdens deze legislatuur nogal wat zaken in beweging gezet in het onderwijslandschap. De effecten daarvan zijn nog niet altijd zichtbaar, maar moeten gemonitord worden. Er is veel werk aan het wegwerken van de sociale ongelijkheid in ons onderwijs, en daarom moeten bijsturingen mogelijk zijn als blijkt dat we met de genomen maatregelen (nog) niet de gewenste armoedebestrijdende effecten behalen.

Wie invloed wil uitoefenen op onderwijsbeleid, krijgt te maken met de vrijheid van onderwijs en de autonomie van schoolbesturen om invulling te geven aan decretale richtlijnen. Helaas wringt daar vaak het schoentje. Ons inziens moet vrijheid gepaard gaan met verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid, en moet de overheid er strenger op toezien dat scholen alles doen wat in hun

macht ligt om armoede en sociale ongelijkheid te bestrijden. In die richting zijn er te weinig stappen ondernomen.

VI. Mobiliteit

Hieronder evalueren wij kort het VAPA met betrekking tot het mobiliteitsbeleid. We bouwen verder op bovengenoemde adviezen en volgen hierbij het doelstellingenkader van het Vlaams Actieplan¹³. Wij beperken ons tot een aantal doelstellingen en acties die volgens ons binnen mobiliteit het verschil kunnen maken.

Doelstelling 1: De Vlaamse Regering zal waar mogelijk werken met automatische toekenning van rechten. Indien dit niet mogelijk is, zet ze in op een administratieve vereenvoudiging om rechten op te nemen.

Het Netwerk tegen Armoede pleitte eerder al voor een automatische of minstens meer proactieve toekenning van sociale abonnementen bij De Lijn (VG en VT). We juichen toe dat dit al gebeurt bij vernieuwing van VG- of VT-abonnementen. Toch blijft een grote groep mensen, die er recht op heeft, uit de boot vallen. Wie voor het eerst een abonnement koopt, of al een abonnement heeft maar vroeger geen recht had op een sociaal abonnement en nu wel, krijgt geen proactief aanbod om zo'n abonnement te nemen. Wij vragen dat De Lijn verder streeft naar een meer proactieve toekenning van VG- en VT-abonnementen. Verder vragen wij om met de Privacycommissie te bekijken hoe er kan gewerkt worden richting een volledig automatische toekenning. De onderbescherming voor mensen met recht op verhoogde tegemoetkoming blijft immers groot. Enerzijds nemen mensen dit recht vaak niet op. Anderzijds weten rechthebbenden vaak niet welke bijkomende rechten (zoals een VT-abonnement) dit opent.

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toets actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

(Actiefiches 00_04_03 en 00_04_04)

Het Netwerk tegen Armoede voerde een armoedetoets uit op het ontwerpdecreet basisbereikbaarheid¹⁴. De implementatie van basisbereikbaarheid liep ondertussen al heel wat vertraging op. De resultaten van de proefprojecten zijn onduidelijk en de participatie via klankbordgroepen was zeer summier en zorgde absoluut niet voor een volwaardige participatie van mensen in armoede.

Het ontwerpdecreet zelf is zeer algemeen opgevat. Er worden nog geen duidelijke keuzes gemaakt, rond tarifiering, budgettering (voor de vervoerregio's) of reisinfo. Wij hebben daarom benadrukt dat op de komende regeringsbesluiten, door deze of de volgende Vlaamse regering, zeker verdere armoedetoetsen zullen moeten gebeuren (zie doelstelling 6).

Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn verantwoordelijkheden.

(Actiefiches 03_05_01 en 03_05_02)

¹³ We baseren ons hier op de doelstellingen en bijbehorende actiefiches uit de versie van het overzicht bij de voortgangsrapportage van maart 2017.

¹⁴ <http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/Armoedetoets-voorontwerp-decreet-basisbereikbaarheid-def.pdf>

Het concept basisbereikbaarheid is nog niet geconcretiseerd en dus is de impact op financiële en vervoersarmoede nog niet duidelijk. De inspraak bij de pilootprojecten liet alvast heel erg te wensen over. Zeer formalistisch en geen ruimte om mensen in armoede actief te raadplegen. Dit zal volledig herdacht moeten worden bij de uitrol en implementatie van basisbereikbaarheid. Zie ook doelstelling 3.

Om de financiële toegankelijkheid te garanderen voor inkomenszwakke groepen (kansarmen, ouderen, jongeren en kinderen enzovoort) zou de Vlaamse regering zorgen voor coherente sociale tarieven. De tarieven bij De Lijn werden echter de jongste jaren systematisch verhoogd, inclusief de sociale VT- en VG-abonnementen. Bovendien blijft het effect doorwerken van het feit dat kinderen jonger dan 12 niet mee kunnen ingeschreven worden op een (sociaal) abonnement, wat een zware financiële aderlating betekent voor gezinnen in armoede.

Nagenoeg alle ticketprijzen gingen de hoogte in de voorbije jaren. Enkel het M-ticket, enkel verkrijgbaar via smartphone heeft nog de minimumprijs (€1,80) voor een individueel ticket. De Lijnkaart is nog iets goedkoper, maar werd ook een stuk duurder (tot €16, of €1,60 per rit). Tegelijk werd drastisch gesnoeid in het aanbod. Mensen betalen een stuk meer voor minder aanbod. Wij verwijzen ook naar de verschillende armoedetoetsen op de jaarlijkse indexering van de tarieven bij De Lijn. Als men vervoersarmoede niet verder wil laten stijgen, moet er een stop komen op verdere tariefverhogingen. Het is onaanvaardbaar dat mensen meer moeten betalen voor minder dienstverlening.

Besluit

Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding heeft tot nu toe in de strijd tegen vervoersarmoede weinig tot geen resultaat geboekt. Basisbereikbaarheid, waar veel van verwacht werd, blijft voorlopig op papier bestaan en het is nog heel onduidelijk hoe dit door deze of de volgende Vlaamse regering concreet zal gerealiseerd worden.

De proactieve toekenning van bestaande VG- en VT-abonnementen is een stap vooruit, maar het blijft wachten op een proactieve of automatische toekenning voor de volledige groep rechthebbenden op deze abonnementen. De tarieven bij De Lijn werden bovendien stelselmatig verhoogd, terwijl in het aanbod drastisch gesnoeid werd.

VII. Binnenlands bestuur, inburgering en integratie

Hieronder evalueren wij kort het VAPA met betrekking tot het beleid rond binnenlands bestuur, integratie en inburgering. We bouwen verder op bovengenoemde adviezen en volgen hierbij het doelstellingenkader van het Vlaams Actieplan¹⁵. Wij beperken ons tot een aantal doelstellingen en acties die volgens ons binnen deze domeinen het verschil kunnen maken.

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toets actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

Hierin kadert actiefiche 02_04_02 (zie ook doelstelling 6). Hoewel er op deze actie in eerste instantie geen armoedetoets werd gepland, werd na herhaaldelijke vraag toch een toets uitgevoerd. We stelden heel wat vragen bij het decreet lokaal bestuur. Vraag blijft hoe dit decreet zal zorgen voor een sterker armoebestrijdingsbeleid met een focus op grondrechten. Welke kwaliteitsgaranties leveren dit kader in functie van de lokale regierol?

Doelstelling 4: De Vlaamse overheid waakt over een respectvolle en krachtgerichte beeldvorming over armoede en zorgt voor een breed maatschappelijk draagvlak voor het thema.

Inzetten op beeldvorming is absoluut noodzakelijk. In deze dient er ook steeds specifieke aandacht te zijn voor gekleurde armoede. In de actiefiches (02_02_02 en 02_02_03) komt dit tot uiting in de vorm van (laag)geletterdheid. Beeldvorming rond gekleurde armoede dient echter verder te gaan dan (laag)geletterdheid. In ander actiefiches betreffende beeldvorming komt gekleurde armoede soms impliciet tot uiting, expliciete aandacht voor gekleurde armoede ontbreekt echter nog te veel in de uitwerking van de concrete acties.

Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn of haar verantwoordelijkheden.

Actie 02_04_02 handelt over de integratie van de OCMW's in de gemeentebesturen. In deze actie gaat men uit van de premisse dat een integratie van het OCMW in het gemeentebestuur per definitie drempelverlagend werkt. Dit wordt vanuit wetenschappelijke hoek en vanuit ervaringen van mensen in armoede tegengesproken. Wij waren voorstander om te zoeken naar een model dat de meeste garanties biedt op effectieve armoedebestrijding en daarbij rekening hield met alle taken en opdrachten die een OCMW uitvoert. Tijdens de armoedetoets wierpen we nog heel wat vragen op. De hamvraag blijft hoe dit decreet zal zorgen voor een sterker armoebestrijdingsbeleid met een focus op grondrechten? Wij vragen dan ook om de effecten van deze inkanteling te monitoren en te evalueren.

Actie 02_04_06 gaat over het behoud van de jaarlijkse groeivoet van het Gemeentefonds, wat op zich uiteraard een goede zaak is. In dit kader herhalen we nogmaals onze bezorgdheid over het

¹⁵ We baseren ons hier op de doelstellingen en bijbehorende actiefiches uit de versie van het overzicht bij de voortgangsrapportage van maart 2017.

inkantelen van verschillende geldstromen in het gemeentefonds, zonder deze middelen te oormerken (zie ook evaluatie VAPA armoedebeleid).

Doelstelling 8: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van participatie aan de maatschappij.

In de verschillende actiefiches die betrekking hebben op deze doelstelling, ontbreekt vaak de specifieke aandacht voor gekleurde armoede. In de beleidsnota aanbevelingen “gekleurde armoede” zoals geformuleerd door de werkgroep “gekleurde armoede”, werd reeds aangehaald dat de participatie van mensen in armoede met een migratieachtergrond aan verenigingen essentieel is in hun strijd tegen sociale uitsluiting en dat dat participatieproces nog niet altijd goed verloopt. Het is belangrijk dat de mogelijkheden, talenten en strijd lust van mensen in armoede opgemerkt worden en een plaats krijgen in het hele participatieproces. Mensen moeten zich kunnen organiseren, net om inclusief te kunnen participeren aan de beleidskanalen.

Doelstelling 16: de Vlaamse Regering zet in op co-creatie.

Fiche 02 -04 -03. Inzetten op het ontwikkelen van nieuwe werkvormen die bijdragen tot het doorbreken van de armoede bij personen met een buitenlandse herkomst is een waardevolle doelstelling. Er werden binnen het kader van deze actiefiche proeftuinen ontwikkeld gericht op minderjarige nieuwkomers en laaggeletterde vrouwen met kinderen. Deze projecten dienen echter te passen in een globale inzet op het betrekken van (alle)mensen met een migratieachtergrond die te maken krijgen met armoede en uitsluiting (zie doelstelling 8) en met een structureel armoedebeleid dat de toegang tot huisvesting, gezondheid, werk, etc verhoogt.

Besluit

Met de integratie van het OCMW in de gemeentebesturen, de afslanking van de provincies en de inkanteling van subsidiestromen in het gemeentefonds legt het beleidsdomein Binnenlands bestuur een zeer grote verantwoordelijkheid bij de gemeentebesturen rond armoedebestrijding. We vragen daarom met aandrang om voldoende de effecten van deze beslissingen op mensen in armoede te monitoren en bloot te leggen en indien nodig bij te sturen.

Er dient vanuit het beleid specifiek op gekleurde armoede ingezet te worden, gezien ongelijkheid op vlak van de invulling van grondrechten bij deze groep nog sterker aanwezig is. Wij pleitten niet voor een aparte, categoriale benadering maar wel om binnen alle domeinen na te kijken of acties ook werken voor mensen met een migratieachtergrond. Deze reflex werd in de afgelopen regeerperiode veel te weinig gemaakt. De focus op gekleurde armoede misten we globaal genomen in het VAPA. Gezien de cijfers van gekleurde armoede, blijft dergelijke focus onontbeerlijk.

VIII. Cultuur, jeugd, sport en e-inclusie

Hieronder evalueren wij kort het VAPA met betrekking tot het beleid cultuur, sport, jeugd en e-inclusie. We bouwen verder op bovengenoemde adviezen en volgen hierbij het doelstellingskader van het Vlaams Actieplan¹⁶. Wij beperken ons tot een aantal doelstellingen en acties die volgens ons binnen deze domeinen het verschil kunnen maken.

Doelstelling 1: De Vlaamse Regering zal waar mogelijk werken met automatische toekenning van rechten. Indien dit niet mogelijk is, zet ze in op een administratieve vereenvoudiging om rechten op te nemen

Ook binnen het beleidsdomein vrijetijdsparticipatie kan een automatische of vereenvoudigde toekenning van rechten van toepassing zijn. Het meest in het oog springende voorbeeld is de UiTPAS. Lokale besturen bepalen zelf hoe deze doelgroep wordt gerekend. De diversiteit aan van de criteria tussen de verschillende regio's of zelfs binnen de zelfde regio's zorgt voor veel verwarring en spanning. We merken wel dat in de nieuwe UiTPAS-regio's de Verhoogde Tegemoetkoming als basiscriterium wordt gehanteerd. In verschillende regio's zijn er via de GSS-bufferdatabank van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid automatische verlengingen van de uitpassen aan kansentarief. In Gent krijgen mensen die recht hebben op een UiTPAS aan kansentarief, en er nog geen hebben, jaarlijks een brief in de bus. Voor de Paspartoe in Brussel blijkt dit niet mogelijk omdat de VGC niet dezelfde rechten heeft als een stad of gemeente. We vragen met aandrang dit toch te bekijken en zo de automatische verlenging ook hier mogelijk te maken.

In het kader van de UiTPAS stelt het Netwerk tegen Armoede dan ook voor om:

- Lokaal extra inspanningen te leveren om mensen in armoede het VT-statuuut te bezorgen en te wijzen op hun recht op UiTPAS
- Extra toeleidingsacties te voorzien voor gezinnen die (nog) geen recht hebben op VT maar wel in armoede leven
- Voldoende budget te voorzien om de volledige VT-groep te kunnen laten participeren aan het vrijetijdsaanbod.
- Om mensen met bepaalde statuten waaruit blijkt dat ze in armoede leven, automatisch recht te geven op UiTPASKansentarief
- Om steeds rekening te houden met een groep mensen in armoede die door de mazen van het net vallen, te bepalen samen met armoede organisaties

Doelstelling 2: De Vlaamse overheid zal mensen proactief informeren over hun rechten en actief toeleiden naar toegankelijke hulp- en dienstverlening.

Het is van belang dat mensen op zo veel mogelijk plaatsen worden gewezen op hun recht op vrijetijdsparticipatie. De praktijk wijst uit dat laagdrempelige en informele ontmoetingsplaatsen voor mensen in armoede, zoals verenigingen waar armen het woord nemen of jongerenwerkingen

¹⁶ We baseren ons hier op de doelstellingen en bijbehorende actiefiches uit de versie van het overzicht bij de voortgangsrapportage van maart 2017.

voor maatschappelijk kwetsbare jongeren, overspoeld worden door vragen over alle beleidsdomeinen. Verenigingen nemen dan ook alsmear vaker een brugfunctie op naar allerhande andere diensten. Ook wat het vrijetijdsaanbod betreft, doen verenigingen waar armen het woord nemen grote inspanningen om mensen te informeren, toe te leiden en zelf een laagdrempelig vrijetijdsaanbod te voorzien. Er moet dan ook ingezet worden op meerdere laagdrempelige informele ontmoetingsplaatsen waar mensen in armoede geïnformeerd worden over het vrijetijdsaanbod en waar proactief aan drempels wordt gewerkt¹⁷.

Het is belangrijk dat elke aanbieder of informatiepunt over vrijetijdsparticipatie, inzet op een mix van publiek, met extra inspanningen voor moeilijk bereikbare doelgroepen. Daarom kijken we aan de enerzijds uit naar de komst van de Vlaamse bovenlokale UiTPAS. We hopen dat dit een overzichtelijke tool kan zijn zodat meer partners en diensten kunnen toeleiden.

Toch vrezen we voor enkele mogelijke valkuilen zoals het enkel online ter beschikking stellen, de onduidelijke kortingen door de verschillende aanbieders en systemen, ... Bovendien willen we er op wijzen dat toeleiding cruciaal blijft en het aanbod vaak nog te duur is voor de allerarmsten. Tot slot vrezen we dat onze verenigingen nog meer vragen zullen krijgen om mensen wegwijs te maken zonder dat hier een vergoeding tegenover staat.

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toetst actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

(Actiefiches 00_04_03 en 00_04_04)

We voerden ondermeer armoedetoetsen uit op de decreten sociaal-cultureel werk, sociaal toerisme, bovenlokaal cultuurbeleid en het participatiedecreet. Niet steeds verliepen deze armoedetoetsen op de goede manier, al te vaak ontbrak het aan de nodige tijd en ruimte om een degelijk proces te lopen en dit te kunnen doen vanuit de mensen in armoede. Bovendien ontbrak het aan terugkoppeling over wat er wel of niet werd meegenomen met de input die we aanleverde.

Wat het bovenlokaal cultuurbeleid betreft maken wij ons ernstige zorgen over het wegvallen van de provinciale middelen, gezien ook het bovenlokaal steunpunt nog in opstartfase is. We zijn tevreden met de linken die gelegd worden met welzijn, onderwijs, etc. Wij hopen dat er binnen het bovenlokaal steunpunt voldoende expertise en aandacht zal zijn voor de meest kwetsbare groepen. Het Netwerk tegen armoede vreest dat het niet expliciet benoemen op welke manier we collectief blijven zorgen voor gelijke toegang voor iedereen tot cultuur en kunst de kansen voor doelgroepen zal verkleinen in plaats van vergroten.

Doelstelling 5: De Vlaamse overheid stimuleert en ondersteunt het opbouwen van zowel formele als informele netwerken voor personen in armoede.

¹⁷ Zie ook onze uitgebreide nota over de UiTPAS: <http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/150506--bundeling-standpunten-UiTPAS-def.pdf>

Zowel in het domein armoedebestrijding als dat van vrijetijdsparticipatie zijn heel wat netwerk-, duo- en buddypraktijken actief. Netwerken rond maatschappelijk kwetsbare personen kunnen leiden tot een verhoogde participatie aan de maatschappij, maar houden ook risico's in. We haalden eerder al aan dat netwerken en duomethodieken arbeids- en tijdsintensief zijn en dat ze niet enkel op vrijwilligers mogen berusten. Daarom is het belangrijk dat vrijwilligers in netwerkprojecten zelf voldoende professioneel ondersteund worden. Gelijkwaardigheid, solidariteit, vrijwilligheid en participatie zijn belangrijke bouwstenen voor de visie achter de werkvorm.

Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn of haar verantwoordelijkheden.

(oa actiefiches 06_07_05 tot en met 06_07_09 en 06_09_07 tot en met 06_09_11)

De Vlaamse regering wilde inzetten op het faciliteren van laagdrempelig bewegen en sporten op lokaal niveau voor minder kansrijke kinderen en jongeren via twee sporen: de implementatietrajecten voor lokale besturen en een online opleiding sport en armoede. Wij merken dat bepaalde lokale besturen onvoldoende investeren in een laagdrempelig sportbeleid voor kwetsbare jongeren. Wij hopen dat de buurtsportwerkingen, die wel al bewezen hebben dat ze laagdrempelig en toegankelijk zijn, blijvend ondersteund kunnen worden en hun eigenheid en aanpak naar kwetsbare doelgroepen kunnen behouden.

Het Netwerk tegen armoede was partner van ISB in het ontwikkelen van de online module rond sport en armoede. Deze online vorming is uitermate geschikt als tool voor sportaanbieders en sportdiensten om een eerste inzicht in armoede te verwerven. Daarnaast blijven wij ervan overtuigd dat de rechtstreekse dialoog met mensen in armoede en vormingsmedewerkers noodzakelijk is om voeling te krijgen met de bredere armoedeproblematiek.

Binnen het participatiedecreet werd een nieuwe beheersovereenkomst afgesloten met het Netwerk tegen Armoede voor vijf jaar waar de focus ligt op vrije tijd in de breedste zin van het woord.

Doelstelling 8: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van participatie aan de maatschappij

- Cultuur (oa. actiefiches 06_09_02, 06_09_04, 06_09_05, 06_09_15, 06_09_16, 06_09_17)

De subsidiëring van het Fonds vrijetijdsparticipatie wordt in het VAPA gekoppeld aan de trekkingsrechten lokale netwerken. Deze trekkingsrechten worden in mindering gebracht van de werkingsmiddelen van het Fonds. Deze redenering gaat echter slechts gedeeltelijk op. Het Fonds voorziet een bovenlokaal vrijetijdsaanbod dat gemeenten, bij gebrek aan middelen, niet voorzien binnen hun eigen kortingssysteem. Bij uitbreiding van de lokale netwerken, wordt het Fonds dus geconfronteerd met een stijgende vraag naar een bovenlokaal aanbod én een mindering van eigen middelen. Bovendien vult het Fonds vrijetijdsparticipatie (nog tot einde 2019) blinde vlekken in gemeenten waar geen lokaal netwerk is, groepen waar mensen in armoede uit andere gemeenten participeren, drempelverlaging (bv op vervoer) die niet wordt voorzien in lokale systemen...

Vanaf 2020 zal deze mogelijkheid voor mensen in armoede wegvallen om lokaal te participeren in steden of gemeenten waar geen lokaal netwerk is. Dit zal een grote impact hebben op het sociaal cultureel leven van veel mensen in armoede. Het Netwerk tegen Armoede denkt niet dat de bovenlokale UiTpas voldoende antwoord kan zijn op dit gegeven. Participeren aan vrije tijd start lokaal en vaak in een veilige groep. Daarom is het noodzakelijk dat in alle steden en gemeenten minimum een lokaal netwerk wordt opgestart, om de mogelijkheid voor vrijetijdsparticipatie voor mensen in armoede te vrijwaren of te creëren. We blijven benadrukken dat toeleiding, duidelijke communicatie en een aanbod dat tegemoet komt aan de noden van mensen in armoede cruciaal zijn. Algemeen kunnen we stellen dat Vlaanderen een blijvende rol moet spelen in het voorzien van basisrechten van mensen in armoede, ook op lokaal vlak.

De UiTPAS in volle uitrol is iets wat we vanuit het Netwerk tegen armoede een goede zaak vinden. Heel wat drempels blijven echter bestaan of worden zelfs groter, ook nadat de opstart is afgerond en regio's dit verder moeten invullen.¹⁸ Aan de andere kant merken we een discrepantie tussen regio's die de UiTPAS inzetten en regio's die geen lokaal netwerk hebben. Door de beleidskeuze om steeds meer verantwoordelijkheden bij de lokale overheden te leggen, slinken de mogelijkheden voor mensen in armoede om aan cultuurparticipatie te doen, en wordt de plaats waar je woont steeds meer bepalend voor welke kansen je krijgt. Jaarlijks hadden we hierover een VPAO waar steeds vanuit de ervaringen van mensen de knelpunten over de uitrol en de opstart in de verschillende nieuwe regio's aan bod kwamen. Hierbij willen we ook wijzen op het gevaar te verzeilen in een algemeen instrument met weinig effect op de meest kwetsbare gezinnen, als niet extra wordt ingezet op het bereiken van deze doelgroep. Daarom blijven we pleiten voor het structureel ondersteunen van toeleiding.

Tot slot, wij merken dat heel wat projectoproepen een langere duurloop hebben, waardoor er structureler en laagdrempeliger kan worden gewerkt. Wij hopen dat dit in de toekomst wordt verdergezet.

- Jeugd (oa. actiefiches 00_09_01, 01_09_02, 06_09_03, 06_09_13)

Het VAPA formuleerde de zeer ambitieuze doelstelling om het aantal kinderen dat in armoede geboren wordt te halveren en het algemene armoederisico te doen dalen met 30%. Gezinnen met jonge kinderen kregen (terecht) een extra focus in het plan. Deze doelstelling werd niet gehaald. Het Netwerk tegen armoede is betrokken bij de voorbereiding van het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan 2020-2024. In dit plan moet maximaal ingezet worden op structurele armoedebestrijdende acties en moet de stem van kinderen en jongeren gehoord worden. Daarvoor moeten de nodige tijd, ruimte én middelen worden voorzien.

Het Netwerk tegen Armoede ondersteunt een 10-tal specifieke jongerenwerkingen voor jongeren in armoede. Deze werkingen bieden jongeren in armoede een plek om zichzelf te zijn en hun talenten te ontplooien. De werkingen versterken de stem van jongeren in armoede binnen het beleid en het

¹⁸ Voor onze uitgebreide nota met aanbevelingen zie:

<http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/150506--bundeling-standpunten-UiTPAS-def.pdf>

middenveld, en slaan bruggen naar verschillende beleidsdomeinen die voor jongeren in armoede belangrijk zijn. Het Netwerk blijft pleiten voor voldoende structurele ondersteuning te voorzien voor werkingen die zich specifiek richten op jongeren in armoede. Jongeren in armoede worden nog al te vaak benaderd vanuit een negatieve en verplichtende invalshoek, terwijl de jongerenwerkingen positieve resultaten halen, ook op vlak van activering en competentieverwerving, met een krachtgerichte benadering.

Sinds 2011 ondersteunt het Netwerk een beleidsparticipatietraject met jongeren in armoede uit deze werkingen. Deze jongeren treden op als woordvoerders voor hun achterban over verschillende voor hen belangrijke thema's. Ook de ondersteuning van dit beleidsparticipatietraject hoort tot een armoedebestrijdingsbeleid. De thema's die de afgelopen jaren werden behandeld zijn: diversiteit en participatie, wonen, werk en het huidige thema onderwijs. Daarnaast werd ondermeer input gegeven voor het burgerkabinet en het masterplan diversiteit. Dit zijn trage maar zeer waardevolle trajecten die blijvend ondersteund moeten worden.

- Sport (oa actiefiches_06_07_01, 06_07_02, 06_07_04)

Voor een bespreking van deze actiefiches zie doelstelling 6.

- E-inclusie (Actiefiches_01_04_05 en 01_09_04)

De digitalisering van onze maatschappij gaat steeds sneller en allesomvattender. Veel mensen in armoede beschikken noch over het materiaal (smartphone met internet, computer en printer thuis) noch over de vaardigheden, om deze diensten goed te kunnen gebruiken. Wij maken ons zorgen over bepaalde evoluties bijvoorbeeld in het onderwijs (smartschool, inschrijvingen, opvang, etc) die voor nieuwe vormen van uitsluiting zorgen. Wij pleiten ervoor dat basisdiensten ook fysiek toegankelijk blijven en dat erover gewaakt wordt dat de digitale revolutie niet voor verdere beperking zorgt van basisrechten voor mensen in armoede.

Besluit

Op het vlak van de UiTPAS zijn heel wat positieve stappen gezet. Hierbij willen we ook wijzen op het gevaar te verzeilen in een algemeen instrument met weinig effect op de meest kwetsbare gezinnen, als niet extra wordt ingezet op het bereiken van deze doelgroep. Daarom blijven we pleiten voor het structureel ondersteunen van toeleiding en hopen dat daar in het volgende armoedebestrijdingsplan voldoende aandacht voor zal zijn.

We herhalen dat de hervorming van het Fonds Vrijtijds participatie vanaf 2020 een grote impact kan hebben op de lokale vrijtijds participatie en het sociaal cultureel leven van mensen in armoede. Het Netwerk tegen Armoede denkt niet dat de bovenlokale UiTPAS voldoende antwoord zal bieden. Het recht op cultuur en vrije tijd moet gegarandeerd worden voor mensen in armoede, onafhankelijk van waar ze wonen.

Wij hopen verder dat jongerenwerkingen die kwetsbare jongeren bereiken en de beleidstrajecten die het Netwerk Tegen Armoede met hen loopt blijvend ondersteund blijven.

Heel wat decreten werden herdacht, herwerkt of helemaal opnieuw vormgegeven (bvb herwerking sociaalcultureel werk, lokaal cultuurbeleid, iedereen verdient vakantie, ...) Elk van deze decreten heeft nieuwe of vernieuwde handvaten om er een transversaal verhaal van te maken. We zien veel kansen en mogelijkheden voor een toegankelijker cultuurbeleid en vrijetijdsaanbod. En toch is dit geen garantie dat mensen in armoede meer en duurzamer zullen participeren. Alles zal afhangen van het bewustzijn en het leggen van de juiste accenten op vlak van onder andere mensen in armoede en al hun drempels. Aanbieders en partners moeten de nodige ondersteuning krijgen in het ontdekken van deze expertise en moeten kunnen werken vanuit de noden en het perspectief van mensen in armoede zelf.

IX. Werk en sociale economie

Hieronder evalueren wij kort het VAPA met betrekking tot het beleid Werk en sociale economie. We bouwen verder op bovengenoemde adviezen en volgen hierbij het doelstellingenkader van het Vlaams Actieplan¹⁹. Wij beperken ons tot een aantal doelstellingen en acties die volgens ons binnen deze domeinen het verschil kunnen maken.

Doelstelling 1: De Vlaamse Regering zal waar mogelijk werken met automatische toekenning van rechten. Indien dit niet mogelijk is, zet ze in op een administratieve vereenvoudiging om rechten op te nemen.

(Actiefiches 07_04_01 en 07_07_09)

Rechten automatisch – of zo automatisch als mogelijk – toekennen is een erg belangrijke schakel in de strijd tegen armoede en onderbescherming. Het is een goede zaak dat VDAB de toegang tot bv. sociale economie bewaakt door de toekenning van automatische rechten op basis van attesten. Het competentieverhaal bij mensen in armoede is echter complex. Hun ‘talenten’ stemmen vaak niet overeen met wat algemeen als ‘talenten’ erkend worden, door zowel de samenleving als door werkgevers. Vaak zijn mensen in armoede zich ook weinig bewust van hun eigen competenties, vaardigheden en talenten want niemand heeft er ooit op gewezen. Dit wil echter allesbehalve zeggen dat deze mensen geen talenten en competenties bezitten.

Wij missen in het huidige competentiebeleid extra aandacht voor de herkenning, erkenning en ontwikkeling van competenties bij mensen in armoede. Inzetten op zelfinschatting via bv. Mijn Loopbaan biedt geen antwoord voor mensen in armoede. Wij zijn vragende partij om het gebruik van instrumenten die elders verworven competenties (mogelijks) attesteren, te stimuleren met voldoende aandacht voor de toegankelijkheid en betaalbaarheid van bv. informatiepunten, assessmentcentra, stages, ... Tot slot vragen wij ons af wanneer wij betrokken zullen worden bij de verdere ontwikkeling van het 3-sporen actieplan binnen het luik Werk van het EVC-decreet.

Doelstelling 2: De Vlaamse overheid zal mensen proactief informeren over hun rechten en actief toeleiden naar toegankelijke hulp- en dienstverlening

(Actiefiches 07_07_02, 07_07_04, 07_07_11, 07_07_06, 07_07_07)

Daar waar rechten niet automatisch kunnen toegekend worden, biedt proactief informeren voor mensen in armoede onvoldoende een antwoord. Een gebrek aan informatie is zelden de relevantste drempel die mensen in armoede ervaren i.f.v. rechtentoekening. Een duidelijke en toegankelijke website, talloze campagnes, ... zijn niet onbelangrijk, maar moeten kritisch bekeken worden.

Er werd in 2015 een nieuwe aanpak van de dienstverlening op maat geïnstalleerd onder meer door de ingebruikname van de nieuwe tool ‘Iedereen Bemiddelaar’. Dit vinden wij een goede evolutie, echter mensen in armoede komen nog te vaak terecht in onaangepaste trajecten die ze niet volhouden, krijgen te maken met een vorm van ‘vrijwilligerswerk onder zachte dwang’, moeten het

¹⁹ We baseren ons hier op de doelstellingen en bijbehorende actiefiches uit de versie van het overzicht bij de voortgangsrapportage van maart 2017.

doen met wat zij vaak als bezigheidstherapie of 'gratis arbeid' ervaren. Men dient nog meer te investeren in ondersteuning op maat van mensen in armoede rekening houdende met hun ervaringen. Een teken aan de wand is het feit dat de participatie/inbreng van mensen in armoede, bij de verderzetting 'sluitend maatpak' / 'iedereen bemiddelaar' niet voorzien is.

Ook het traject naar werk is een bepalende factor in de duurzaamheid van tewerkstelling voor mensen in armoede. Om de afstand tussen de persoon in armoede en de arbeidsmarkt te overbruggen, is er idealiter een 'voortraject' nodig, bestaande uit werk- en welzijnsgerelateerde thema's. We juichen daardoor het bestaan van de geïntegreerde werk-welzijnstrajecten toe, maar het is opvallend dat het aantal opgestarte individuele werk-welzijnstrajecten in een dalende lijn zit. Hetzelfde geldt voor het budget dat hiervoor voorzien wordt (van 1.150.000 euro in 2015 naar 760.000 euro in 2017) terwijl het aantal trajecten hetzelfde blijft. Hetzelfde doen met minder middelen dus. Alsook is de toekomst van deze erg belangrijke trajecten onzeker door het werken met een jaarlijkse verlenging, desondanks onze herhaaldelijke vraag naar een structurele inbedding.

Hierbij aansluitend zijn we niet overtuigd van de doorgedreven tendering binnen deze trajecten. Niet alle partners van VDAB zijn vertrouwd met kwetsbare doelgroepen. VDAB zou haar eigen expertise door middel van hun ervaringsdeskundigen en de ervaringen van mensen in armoede via het Netwerk tegen Armoede nauwer moeten betrekken in dit proces. Tot slot vragen wij ons af of de ESF-oproep armoedetrajecten uit 2016 een vervolg krijgt na 2018.

Investeringen in een betere vertegenwoordiging van kansengroepen in het ondernemerschap vinden wij een goede zaak mits voldaan wordt aan een aantal voorwaarden. Sommige mensen in armoede hebben wel ooit de stap naar het ondernemerschap gezet, maar velen, die nu kampen met een armoedeproblematiek zijn weerhoudend om de stap opnieuw te zetten, enerzijds omwille van de grote financiële investering en het risico, anderzijds omwille van de druk op het individu (qua tijd, inzet en stress). Alsook mist men de juiste informatie en competenties op vlak van regelgeving en administratie. Er is m.a.w. een hoge nood aan een specifiek en omvattend begeleidingstraject voor kwetsbare werkzoekenden (cf. 'Maak Werk van je Zaak') die een eigen zaak willen starten. De geschiedenis (cf. 'ondernemen werkt') lijkt zich te herhalen waarbij men dergelijke initiatieven wil beperken tot (kortstondige) projecten. Een meer structurele aanpak is wenselijk.

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toets actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

Het is opvallend dat de participatie en inbreng van mensen in armoede ondermaats blijft binnen het beleidsdomein Werk en Sociale Economie. Er zijn nochtans tal van dossiers waarbij wij waardevolle bijdragen kunnen leveren (cf. supra). Tot slot heeft er (tot nog toe) in 2018 geen enkele armoedetoets plaatsgevonden. Zelfs niet wat betreft de werk- en zorgtrajecten (zie ook doelstelling 6), terwijl die wel opgenomen was in de lijst van armoedetoetsen.

Doelstelling 4: De Vlaamse overheid waakt over een correcte beeldvorming over armoede en zorgt voor een breed maatschappelijk draagvlak voor het thema.

(Actiefiches 07_07_05, 07_07_08, 07_07_12)

Het inzetten op vorming en sensibilisering van actoren met inbreng van mensen in armoede, is absoluut noodzakelijk. Het vermindert de kloof en verhoogt de kwaliteit van bijvoorbeeld de dienstverlening maar ook van de manier van omgang binnen ondernemingen. Wij zijn dan ook tevreden met de geleverde inspanningen m.b.t. het trainings- en vormingsaanbod 'Hoe omgaan met mensen in armoede op de werkvloer' en 'aandacht voor mensen in armoede en ex-gedetineerden'. Alleen is het erg jammer dat men gezien het hervormde loopbaan- en diversiteitsbeleid (naar focus op talent beleid), en het niet meer verder zetten van de loopbaan- en diversiteitsplannen binnen dat nieuwe beleid de bovenstaande fiche als afgerond beschouwd. Het tegendeel is echter waar. Op het terrein (o.a. via een lopend ESF-project m.b.t. duurzame tewerkstelling) stellen we vast dat de vraag naar een dergelijk aanbod groter is dan hetgeen we kunnen aanbieden op dit moment. Vandaar ons blijvend pleidooi voor een verdere versterking van deze belangrijke opdracht.

Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn of haar verantwoordelijkheden

(Actiefiches 07_04_01, 07_04_02, 07_04_03, 07_07_01, 07_07_10)

Het is een goede zaak dat er bijkomend wordt geïnvesteerd in werkkansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De behoefte aan bijkomende gesubsidieerde tewerkstelling voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt is groot. Dankzij extra budget voor de beschutte en sociale werkplaatsen en het groeipad binnen LDE²⁰ zetten we terug stappen in de goede richting. Wanneer wij echter een blik werpen op de wachtlijsten stellen wij jammer genoeg vast dat dit een druppel op een hete plaat is. Een ambitieuze budgettaire inspanning is broodnodig.

Daarnaast baren wij ons zorgen bij de verwachtingen omtrent doorstroom van de sociale economie naar de reguliere economie. Wij zijn het er mee eens dat dit een streven moet zijn, maar het mag niet dienen om het tekort aan beschikbare plaatsen in de sociale economie op te lossen. Alsook schuilt hierin het gevaar dat mensen die er eigenlijk nog niet klaar voor zijn moeten doorstromen. Voor zij die doorstromen is er trouwens amper nazorgbegeleiding voorzien. Hierbij aansluitend komen mensen die doorstromen uit de sociale economie naar de reguliere economie momenteel niet in aanmerking voor een resem aan tewerkstellingsmaatregelen.

Wat het decreet uitzendarbeid betreft, zijn we geen liefhebbers van het statuut 'uitzendkracht'. Het vormt immers niet voor iedereen een opstap naar duurzame tewerkstelling, integendeel. Voor mensen met een kwetsbare (arbeidsmarkt)positie is uitzendarbeid eerder een valkuil, vol met onzekerheid en grote flexibiliteit, waar ze noodgedwongen in terechtkomen maar nog moeilijk uit geraken. Bovendien hebben zij nood aan begeleiding, ondersteuning en vorming zodat zij op korte en lange termijn de vruchten van uitzendarbeid kunnen plukken. Voor een uitgebreide toelichting met ervaringen en aanbevelingen verwijzen we graag naar onze nota²¹ hierover. Tot slot merken we op dat er binnen dit decreet te weinig garanties ingebouwd zijn om daarna aan de slag te gaan bij bv. de Vlaamse overheid of een lokaal bestuur. Dat vinden wij een gemiste kans.

²⁰ Lokale Diensteneconomie

²¹ http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/120403_uitzendarbeid.pdf

Er wordt expliciet voor gekozen om, meer werkzoekenden in het algemeen en meer werklozen uit de kwetsbare groepen, via Werkpleklers de afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen. Voor mensen in armoede (en andere kansengroepen) die na een lange afwezigheid op de arbeidsmarkt (opnieuw) instromen, biedt Werkpleklers inderdaad voordelen. Alleen willen wij dit graag nuanceren. De verstrekte begeleiding en opleiding tijdens IBO²² is op vlak van intensiteit en kwaliteit erg afhankelijk van dienst, bedrijf, organisatie, die hiervoor verantwoordelijk is. Ook de continuïteit in begeleiding is vaak een hiaat. Op vlak van opleiding is een ander minpunt, dat deze opleidingen meestal niet erkend zijn. Werkzoekenden krijgen op de werkvloer wel een opleiding of een vorming, maar krijgen hier geen bewijs of attest voor toegekend.

De C-IBO²³ wordt aangehaald als het instrument voor de curatieve doelgroep. Echter vallen hierdoor ook enkele groepen uit de boot door de toelatingsvoorwaarden en drempels. Daarnaast is er nood aan bijkomende instrumenten. Wij merken op dat PWA hervormd werd (cf. infra), de jongerenbonus non-profit is afgeschaft, en de activa-maatregel niet meer bestaat, ... In de praktijk komen mensen in armoede terecht in jobs die kortstondig, ongezond, zwaar of slecht betaald zijn. De instabiliteit en onzekerheid die hiermee gepaard gaan, verscherpen de armoedeproblematiek nog in plaats van een uitweg te bieden. Extra investeringen in tewerkstellingsmaatregelen- en mogelijkheden voor de meest kwetsbare groepen zijn noodzakelijk willen we de arbeidskloof dichten.

(Actiefiches 07_07_13, 07_07_14, 07_07_15, 07_07_16, 07_07_17)

Het klopt dat kennis van het Nederlands heel belangrijk is voor anderstalige werkzoekenden. Voor bepaalde jobs is het zelfs een noodzaak. Maar we merken ook dat werkgevers deze eis doortrekken voor jobs waar de taal een minder grote rol speelt. Mensen hebben vaak al jaren les gevolgd, ze begrijpen en/of spreken al Nederlands, maar daarom nog niet altijd vlot. Mensen missen vaak de nodige oefenkansen. Het is dus positief dat men investeert in bv. een duaal proces van taallessen en werk. Langs werkgeverszijde missen wij echter bijkomende acties, bv. sensibilisering.

Bij de voorgestelde werk- en zorgtrajecten, die naast MMPPS's²⁴ bedoeld zijn voor mensen in armoede voor wie betaalde arbeid tijdelijk niet mogelijk is, hebben wij een aantal bedenkingen. We stellen vast dat de administratie geprobeerd heeft om een aantal bemerkingen die het Netwerk tegen Armoede in kader van het werk-zorgdecreet in 2014 stelde, in het decreet te integreren. Daarnaast zijn wij tevreden dat men tijdens de evolutie van de uitvoeringsbesluiten acties (bv. TAZ tris) nam ter overbrugging. Toch blijven een aantal belangrijke vragen onbeantwoord of blijven onze bekommernissen onverminderd gelden. Voor een uitgebreide toelichting verwijzen we graag naar ons geschreven advies²⁵ naar aanleiding van het uitvoeringsbesluit van het werk-zorgdecreet.

Als Netwerk tegen Armoede zijn we voorstander van specifieke aanwervingsincentives t.o.v. algemene lastenverlagingen. In de feiten bereikt dit echter niet het gewenste effect. Dat komt o.a. doordat een financiële stimulans voor werkgevers bitter weinig verandert aan de realiteit van langdurig werklozen op de arbeidsmarkt. Meer dwingende maatregelen over het aanwervingsbeleid

²² Individuele Beroepsopleiding

²³ Curatieve Individuele Beroepsopleiding

²⁴ Mensen met medische, mentale, psychische, psychiatrische en/of sociale problemen

²⁵ <http://www.netwerktegenarmoede.be/documents/171023-Advies-uitvoeringsbesluit-werk--zorgdecreet.pdf>

van bedrijven (bv. via goed omkaderde diversiteitsplannen en quota) dringen zich stilaan op. Daarnaast vernamen wij dat het beschikbare budget van deze aanwervingsincentive zou verdubbelen in 2018, al is dat niet weerspiegeld in deze actiefiche. Indien dat het geval is, vragen wij ons af of dit niet beter besteed kan worden (bv. een deel heroriënteren naar opleiding van kortgeschoolden). Wij zijn bereid om hierover verder in dialoog te gaan.

Het stelsel Tijdelijke Werkervaring heeft een duidelijke doelstelling en daar is op zich niets verkeerd mee, maar een dergelijk systeem met opleidingen, stages, ... is niet voor iedereen en specifiek voor mensen in armoede een zaligmakende oplossing. Hierbij aansluitend vinden wij het een jammere zaak dat art.60 enkel binnen TWE²⁶ mogelijk is. De keuze om art.60 te beschouwen als een pijler naast TWE is immers meer op maat van mensen in armoede.

In 2018 werd het bestaande PWA-stelsel hervormd naar 'Wijk-werken' omdat het niet echt een activerende maatregel was. Alleen is activering maar één van de drie grote doelstellingen van het PWA-stelsel. Zo moet het ook antwoord bieden op een aantal behoeften in de maatschappij waaraan de reguliere arbeidsmarkt niet of onvoldoende tegemoetkomt en moet het zwartwerk tegengaan. Wij betreuren het dan ook ten eerste dat men de duurtijd beperkt heeft voor nieuwe instromers. Bovendien missen wij een evaluatie van het nieuwe 'Wijk-werken' in de actiefiche. Wij pleiten er dan ook voor om dit op te nemen in het volgende VAPA.

Doelstelling 17: De Vlaamse Regering voert een efficiënt en onderbouwd beleid inzake kennisverwerving van de armoedeproblematiek.

Rond Werk/Sociale Economie werd afgelopen jaren heel wat kennis verzameld, onder andere via OASES²⁷, HIVA²⁸ en andere onderzoeken van bv. het Steunpunt Werk. Het is opvallend dat de participatie of inbreng van mensen in armoede in dergelijk onderzoek ontbreekt. Armoedeorganisaties voelen vaak als eerste wat er leeft op het terrein. Deze informatie is belangrijk om te weten wat leeft op die onderkant van de arbeidsmarkt. Zeker in kader van uitwerken van nieuw beleid en voeren van armoedetoetsen hopen wij dat ruimte wordt voorzien om hier blijvend op in te zetten.

Besluit

We merken op dat verschillende maatregelen en acties onvoldoende afgestemd zijn op mensen in armoede. We missen specifieke acties wat betreft de creatie van kwaliteitsvolle en duurzame jobs op maat van kwetsbare doelgroepen en activering van werkgevers om op de werkvloer ruimte te maken voor diversiteit en mensen in armoede daadwerkelijk een kans te geven. Vanuit het credo "een job is de beste bescherming tegen armoede" zou men extra moeten investeren in tewerkstellingsmaatregelen en mogelijkheden voor de meest kwetsbare groepen. Hierbij dienen we niet enkel werkgevers te ondersteunen in het aanwerven, maar ook in het (duurzaam) tewerkstellen van mensen in armoede.

²⁶ Tijdelijke Werkervaring

²⁷ Onderzoekscentrum Ongelijkheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad

²⁸ Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving

Wij merken een trend op waarbij structurele subsidies vervangen worden door een (on)gestructureerd systeem van stages en individuele beroepsopleidingen. Enerzijds is een vaste job in een stabiele werkomgeving voor een welbepaalde periode inruilen voor een tijdelijke werkervaring met een onzeker perspectief niet op maat van mensen in armoede. Anderzijds is dit niet altijd het juiste pad naar een langdurige en duurzame tewerkstelling. Een geïntegreerde aanpak met bijvoorbeeld aandacht voor betaalbare en toegankelijke kinderopvang is noodzakelijk. Er is nood aan een duidelijk engagement m.b.t. werkzoekende mensen in armoede: een plan van aanpak op maat, een overzicht van welke doelstellingen men wil bereiken, hoe men dit wil evalueren, ...